

Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

Tuen sua, Doris!

Opas alakouluikäisten lasten seksuaali- ja
turvataitokasvatuksen tueksi

Jenna Parviainen
Jenni Vanhakangas

Opinnäytetyö, syyskuu 2022

www.karelia.fi

OPINNÄYTETYÖ
syyskuu 2022
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijät

Jenna Parviainen
Jenni Vanhakangas

Nimeke

Tuen sua, Doris!: opas alakouluikäisten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tueksi

Toimeksiantaja

Utran koulu, Joensuu

Tiivistelmä

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tukea alakouluikäisten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta sekä edistää lasten oikeuksia saada heille kuuluvaa oikeaa tietoa seksuaalisuuteen ja turvataitoihin liittyen. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa koulun henkilökunnalle konkreettinen työväline, joka tukee henkilökuntaa seksuaali- ja turvataitokasvatuksen suunnittelussa ja järjestämisessä. Toiminnallinen opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä toimeksiantajan Utran koulun kanssa.

Opinnäytetyön tiedonhankinnan- ja osallistamisen menetelmissä hyödynnettiin dialogista keskustelua toimeksiantajan kanssa sekä kartoituskyselylomaketta. Arvioinnin menetelminä toimi SWOT-analyysi, palautekysely, opinnäytetyön päiväkirja, reflektointi sekä dialoginen keskustelu parin kanssa.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi seksuaali- ja turvataitokasvatuksen opas. Opas koostuu teoriaosuudesta ja tarinaosuudesta. Teoriaosuus johdattaa aikuisen ajankohtaisten teemojen äärelle, jonka jälkeen aikuinen voi valita, minkä tarinan hän käy läpi yhdessä lasten kanssa. Tarinoiden lopussa on pohdintaosio, jossa on tarinaan liittyviä kysymyksiä. Kysymykset toimivat keskustelun avaajana ja niitä voi pohtia yhdessä lasten kanssa. Opinnäytetyön tuotos tukee koulun henkilökuntaa seksuaali- ja turvataitokasvatuksen toteuttamisessa ja järjestämisessä.

Kieli
suomi

Sivuja 59
Liitteet 3
Liitesivumäärä 9

Asiasanat

seksuaalikasvatus, turvataitokasvatus, alakoululaiset

THESIS
September 2022
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Authors

Jenna Parviainen
Jenni Vanhakangas

Title

I support you, Doris!: A Guidebook to Support Sexual and Safety Skills Education of Elementary School-aged Children

Commissioned by

School of Utra, Joensuu

Abstract

The purpose of this functional thesis was to support primary school children's sexual and safety skills education and to promote children's rights by providing correct information regarding the sexuality and safety skills. The purpose of the thesis was a concrete work tool for the school staff which supports the staff in planning and organizing of sexual and safety skills education. The thesis was implemented in collaboration with the commissioner school of Utra.

The methods of data collection and inclusion were dialogical discussions with the commissioner and mapping survey questionnaires. Methods of assessment were SWOT-analysis, feedback questionnaires, writing a thesis journal, reflections and dialogical discussions with a partner.

As the output of thesis was a guidebook of sexual and safety skills education. The guidebook contains a theory part and a story part. The theory part leads the adult to current themes. After this, the adult can choose which story to read through together with the children. At the end of the stories there is a reflection section with questions related to the story. The questions help to have a discussion and reflections together with the children. This thesis supports the school's staff in the implementation and organization of sexual and safety skills education.

Language
Finnish

Pages 59
Appendices 3
Pages of Appendices 9

Keywords

sex education, safety skills education, lower comprehensive school pupils

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Alakouluikäisen lapsen seksuaalisuus	6
2.1	Seksuaalisuus.....	6
2.2	Seksuaalisuuden portaat	7
2.3	Lasten oikeudet	9
2.4	Seksuaalisuuden puheeksi ottaminen	10
3	Alakouluikäisten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatus.....	11
3.1	Seksuaalikasvatus	11
3.2	Sukupuolittietoinen opetus.....	13
3.3	Turvataitokasvatus.....	14
4	Ajankohtaiset ilmiöt seksuaali- ja turvataitokasvatuksen taustalla	15
4.1	Seksuaalinen häirintä	15
4.2	Seksuaalinen hyväksikäyttö.....	17
4.3	Kiusaaminen	20
4.4	Digitalisaatio mukana lasten seksuaalisessa kehityksessä	21
5	Aiemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset.....	23
5.1	Opinnäytetyöt.....	23
5.2	Coventryn yliopiston tutkimus	24
6	Opinnäytetyön lähtökohdat	26
6.1	Toimeksiantajan esittely	26
6.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	26
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat.....	27
7.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	27
7.2	Tiedonhankinnan ja osallistamisen menetelmät	28
7.3	Arvioinnin menetelmät	31
8	Opinnäytetyön prosessi	32
8.1	Opinnäytetyötä ohjaava prosessi.....	32
8.2	Aloituskvaihe	34
8.3	Suunnitteluvaihe	34
8.4	Esivaihe ja työstäminen	37
8.5	Tarkistus- ja viimeistelyvaihe	39
9	Tuen sua, Doris! -opas.....	40
9.1	Lähtökohdat oppaalle	40
9.2	Oppaan esittely.....	42
9.3	Oppaan arviointi.....	45
10	Pohdinta.....	46
10.1	Johtopäätökset	46
10.2	Luotettavuus ja eettisyys	49
10.3	Ammatillinen kasvu.....	51
10.4	Hyödynnettävyys ja jatkokehitys	54
	Lähteet.....	56

Liitteet	Liite 1	Saatekirje Utran koulun henkilökunnalle
	Liite 2	Webropol kartoituskysely
	Liite 3	Palautekysely oppaasta

1 Johdanto

Seksuaalisuus on sitä, mitä me olemme. Jokainen ihminen syntyy seksuaaliseksi olennoksi ja seksuaalisuus kehittyy läpi elämänkaaren. Seksuaalikasvatuksen avulla lapset ja nuoret kykenevät valmistautumaan elämään ja luomaan ihmissuhteita, jotka ovat merkityksellisiä sekä edistämään oman persoonallisuuden ja päätöksenteon kehittymistä. (Maailman terveysjärjestön Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2010, 21.) Lapsilla on oikeus saada tutkittuun tietoon perustuvaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Jos tätä ei aikuisten toimesta lapsille järjestetä, niin lapset oppivat seksuaalisuuteen liittyviä malleja ja uskomuksia muualta, esimerkiksi internetistä. (Väestöliitto 2022a.)

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli edistää alakouluikäisten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Tavoitteena oli tukea koulun henkilökuntaa seksuaali- ja turvataitokasvatuksen toteuttamisessa ja luoda konkreettinen työväline kasvatukseen tueksi. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi seksuaali- ja turvataitokasvatus opas, joka suunniteltiin koulun henkilökunnan käyttöön heidän tarpeisiinsa pohjautuen. Oppaan tarkoituksena on antaa koulun henkilökunnalle valmiuksia suunnitella ja toteuttaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta alakouluikäisille lapsille. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Utran koulu.

Opinnäytetyö koostuu raportin teoriaosuudesta, jossa käsittelemme alakouluikäisen lapsen seksuaalisuutta, seksuaali- ja turvataitokasvatusta sekä lapsen oikeuksia. Opinnäytetyön raportissa esitellään aiempia opinnäytetöitä sekä tutkimuksia aiheesta ja opinnäytetyön menetelmällisiä valintoja sekä itse prosessia. Tarkastelemme ja arvioimme myös tuotosta eli valmista opasta. Opinnäytetyön lopussa on pohdintaosuus, jossa käymme läpi johtopäätöksiä, tarkastelemme työn luotettavuutta ja eettisyyttä, avaamme ammatillista kasvuamme sekä pohdimme työn hyödynnettävyyttä ja jatkokehitystä. Peilaamme ammatillista kasvuamme myös sosionomi (AMK) -tutkinnon kompetensseihin. Kompetenssit kuvaavat hyvin sosiaalialalla tarvittavia

osaamisen osa-alueita ja siksi peilaamme pohdinnassa opinnäytetyötämme näihin kompetensseihin. (Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto 2016.)

2 Alakouluikäisen lapsen seksuaalisuus

2.1 Seksuaalisuus

Seksuaalisuus käsitteenä on haastava, koska jokainen henkilö määrittelee seksuaalisuuden käsitteenä itse. Määritelmiä on lähestulkoon niin paljon kuin on ihmisiä. Tämä siis tarkoittaa sitä, että seksuaalisuus ei tarkoita vain yhtä asiaa, vaan käsitteenä se kattaa kaikkea seksuaalisuuteen liittyviä asioita. Se voi tarkoittaa esimerkiksi sukupuolta ja sukupuoli-identiteettiä, kehoa, seksuaalista suuntautumista, erotiikkaa, nautintoa, hyvää oloa tai ylipäätään seksiä. Ajatus kuitenkin on se, että seksuaalisuus käsitteenä on jokaisen oma kokemus seksuaalisuudesta. Joka tapauksessa seksuaalisuus on jossakin muodossa osa jokaisen ihmisen hyvinvointia ja elämää iästä riippumatta. (Bildjuschkin 2015, 9.)

Lapsilla seksuaalisuus käsitteenä tarkoittaa yleensä läheisyyttä, tunteiden kokemuksia, oikeuksia ja omaa kehoa. Kehotunnekasvatuksen kokonaisuuden muodostaa turvataito- ja seksuaalikasvatus. Kehotunnekasvatuksen avulla pyritään tukemaan lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Väestöliitto 2022b.) Jokaisella lapsella on oikeus kehittyä yksilönä omanlaiseensa seksuaalisuuteen. Seksuaalisuuden ja tunne-elämän kehittyminen ei ole tarkkaan sidoksissa ikävuosiin. Aikuisen tehtävänä on suojata ja tukea lapsen kasvua ja kehitystä. Lapsen itsetunnon ja kehonkuvan kehittyminen jatkuu myös aikuisuudessa. Varhaisessa vaiheessa läpikäytyt kokemukset vaikuttavat rakkauteen ja seksuaalisuuteen myöhemmässä vaiheessa. Aikuisten tulee muistaa niiden kokemusten merkitys ja tukea ja suojata lasta yksilöllisesti. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 7–9.)

Seksuaaliterveydellä tarkoitetaan seksuaalisuuteen liittyvää fyysistä, emotionaalista, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvoinnin tilaa. Hyvä seksuaaliterveys edellyttää positiivista ja kunnioittavaa asennetta. Hyvän seksuaaliterveyden avulla voidaan tyydyttää ja turvata yksilön uudet seksuaaliset kokemukset ilman pakottamista, väkivaltaa ja syrjintää. Seksuaaliterveyden saavuttaminen ja ylläpitäminen vaatii jokaisen ihmisen seksuaalioikeuksien suojelemista, toteuttamista ja kunnioittamista. (Suvivuo 2015, 57.)

Seksuaalisuus on jokaisessa ihmisessä syntymästä asti. Kodilla on iso merkitys lapsen seksuaaliterveyden tukemisessa. Eri ikäkausilla on omat ominaispiirteensä seksuaalisessa kehityksessä. Koulussa lapsi huomioi eri sukupuolten välisiä rooleja ja käyttäytymistä. Seksuaalisuuden merkitys ja arvot opitaan muilta kavereilta ja aikuisilta. (Opetushallitus 2022a.)

2.2 Seksuaalisuuden portaat

Cacciatore ja Korteniemi-Poikela (2019) ovat kehittäneet Seksuaalisuuden portaat -mallin, jonka avulla pystytään antamaan tietoa lasten kanssa toimiville aikuisille lasten ja nuorten seksuaalisuudesta ja seksuaalisuuden eri kehitysvaiheista. Seksuaalisuuden portaat on jaettu 11 portaaseen, joita pitkin seksuaalisuus kehittyy (kuva 1). Portaat menevät järjestyksessä 1–11.

Kuva 1. Seksuaalisuuden portaat (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 26–27).

Toisella portaalla on leikkikaverin rakkaus, jolloin 3–8-vuotias lapsi osoittaa välittämistään ja miettii kaveruuden ja ihastumisen eroja. Rajojen opettelua ja leikkikaverin kehoa ja mielipiteitä kunnioitetaan. Kolmannella portaalla lapsi on 3–9-vuotias ja hän tekee havaintoja eri sukupuolista ja niiden eroista. Kehonkuva ja itsetunto vahvistuvat ja lapsi kokee vahvaa kiintymystä rakastavaan aikuiseen. Idolit, eli neljännellä portaalla lapsi on noin 6–12-vuotias ja hänen ihailun kohteensa valikoituu lähipiirin ulkopuolelta. Lapsi voi samaistua idoliinsa ja unelmoida tulevaisuuden parisuhteesta. Lähipiiristä lapsen ihailun kohteeksi voi valikoitua esimerkiksi opettaja tai harrastuksen ohjaaja. Aikuisen tulee pitää turvalliset rajat ja kunnioittaa lapsen kehitysportaita ja vahvistaa lapsen luottamusta ja itsetuntoa. Ihailun kohde saattaa vaihtua tai säilyä samana pitkään. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 37–39, 47–50, 65–70.)

Viidennellä portaalla lapsi kohdistaa ihastustaan ja rakkauttaan muihin tuttuihin ikätovereihin, tavallisimmin 8–13-vuotiaana. Läheisyys voi kiehtoa, mutta samalla myös pelottaa. Ihastuksen lähellä oleminen aiheuttaa ristiriitaisia tunteita, jotka toisaalta lapsi haluaisi tuoda esille ja toisaalta taas ei. Lapsi opettelee hallitsemaan omaa kehoaan ja tunteiden kertomista. Aikuiset eivät tunnu enää kiinnostavilta ja heidän läheisyytensä voi tuntua epämukavalta. Tässä vaiheessa haaveillaan seurustelusta. Lapsi alkaa pohtia, miltä itse näyttää ja millaisen kuvan muut minusta saavat. Oma sukupuoli, arvot ja tavoitteet pohdituttavat, johon seksuaalinen identiteetti myös kuuluu. Ympäristön asenneilmapiirillä on tässä kohtaa suuri vaikutus. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 86–88, 91–94.)

Kuudennella portaalla, noin 9–14-vuotiaana, lapsi uskaltaa kertoa rakkauden tunteista perheelleen tai ystäville, joihin luottaa. Lapsi tahtoo tuntea olevansa rakkauden ja seurustelun arvoinen. Lapsi tarvitsee vahvistusta omille tunteilleen. Seitsemännellä portaalla, tykkään sinusta, lapsi on 10–15-vuotias. Hän uskaltaa kertoa ihastukselleen omista tunteistaan. Tässä vaiheessa myös tapahtuu suurin osa kehon muutoksista murrosiän takia. Internet mahdollistaa monet tavat kertoa tunteista, mutta todellisuus ihastuksen kohteesta voi olla epärealistinen, jos häntä ei ole ollenkaan tavannut. Aikuisen tulee opettaa lasta olemaan varovainen. Kahdeksannella portaalla nuoren ollessa 12–16-vuotias, hän uskaltaa koskettaa ihastustaan ja ilmaista välittämistään. Nuori opettelee seurustelemista ja mahdollisia keinoja erosta selviytymiseen. Kumppani voi olla myös eri kehitysvaiheessa, kuin nuori itse. Nuori voi harrastaa jo itsetyydytystä tällä portaalla. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 98–102, 109–110, 125.)

2.3 Lasten oikeudet

Jokaisella lapsella ja nuorella on seksuaalinen itsemääräämisoikeus, eli oikeus päättää omasta kehosta ja seksuaalisuudesta. Jokaisella on oikeus määrittää, mitkä ovat minun kehoni ja tunteideni rajat. Myös seksuaalioikeudet kuuluvat jokaiselle iästä ja sukupuolesta riippumatta. (Nuorten Exit 2020, 4.)

Yksinkertaisuudessaan seksuaalioikeudet ovat ihmisoikeuksia.

Seksuaalioikeuksilla tarkoitetaan ihmisen oikeutta toteuttaa seksuaalisuuttaan, niin ettei ketään pakoteta sanoin eikä väkivalloin. Jokaisella ihmisellä on myös oikeus oman kehon koskemattomuuteen. Seksuaalioikeuksiin kuuluu myös oikeus saada tietoa seksuaalisuudesta iästä riippumatta. Myös lapsilla on oikeus saada turvallista seksuaalikasvatusta, jotta lapsien seksuaalioikeudet toteutuisivat. Iästä huolimatta lapsilla on oikeus saada kuulla oikeuksistaan ikätasoisellaan tavalla. (Bildjuschkin 2015, 10–11.)

Lasten oikeuksien turvaamiseksi on luotu YK:n yleissopimus lasten oikeuksista, johon kuuluu jopa 196 maata (Unicef 2022). YK:n yleissopimuksessa lapsen oikeuksista on sopimusvaltioiden kesken sovittu, että lasta tulee suojata kaikenlaiselta väkivallalta, niin ruumiilliselta kuin henkiseltä. Tämä sopimus pyrkii turvaamaan lasta kaikenlaiselta hyväksikäytöltä, johon kuuluu myös seksuaalinen hyväksikäyttö. Sopimuksessa on korostettu, että lasta tulee suojella silloinkin, jos hyväksikäyttäjä on lapsen oma vanhempi tai muu huoltaja. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, 19§.)

2.4 Seksuaalisuuden puheeksi ottaminen

Kouluiässä lapsi hakee muiden lasten hyväksyntää ja voi olla epävarma itsestään. Aikuiselle ei välttämättä haluta kertoa kaikkea ja lapsi voi kokea intiimeistä asioista puhumisen vaikeaksi, varsinkin, jos niistä ei ole ennen puhuttu. Jos lapsen kanssa on aina puhuttu seksuaalisuudesta avoimesti, niin keskustelu voi olla lapselle luontevaa. Vaikka aiheesta keskustelu tuntuisi hankalalta, lapsi on kiinnostunut seksuaalisuudesta ja tahtoo tietää asioista enemmän. Lapsella on oikeus luotettavaan keskusteluun ja vastausten saamiseen. Lapsen tulee itse saada päättää, tahtooko hän keskustella intiimeistä asioista aikuisen kanssa. (Sahlstén 2019.)

Omaan kehoon ja seksuaalisuuteen liittyvistä asioista on tärkeä keskustella, sillä ne ovat lapselle tärkeitä asioita. Lapset ovat kiinnostuneita sekä omasta, että toisten kehoista. Lapsen kanssa tulisikin keskustella neutraalisti

intiimialueista samalla tavalla, kuin muista kehon osista. Lapsi saa aikuiselta mallin, kuinka puhua asioista ja aikuisen asenne voi tarttua myös lapseen. (Väestöliitto 2018.) Aikuisen kannattaa valmistautua puhumiseen etukäteen, jotta hän ehtii pohtimaan ja etsimään, mitä tietoa lapsi mahdollisesti tarvitsee. Aikuinen voi puheeksi otossa hyödyntää kirjoja ja valmiina olevia materiaaleja, joita katsoa lapsen kanssa yhdessä. (Väestöliitto 2022c, 5.)

Seksuaalisuus herättää monenlaisia tunteita ja on yksilöllistä, miten aihe koetaan. Kaikenlaiset tunteet ovat hyväksytyjä. Aikuisen kannattaa käydä läpi omaa seksuaalikasvatustahistoriaansa ja pohtia seksuaalisuutta omalta kohdaltaan. Puhumisen esteenä voi olla tiedon puuttuminen, oikeiden sanojen löytäminen, omat kielteiset kokemukset ja pelot. Aikuisen tulee olla lapsen rinnalla kulkija ja kuuntelija. Puhumista kannattaa harjoitella myös yhdessä muiden aikuisten kanssa. Aikuisen tulee tutustua myös itselle vaikeisiin aiheisiin. Haasteellisimpia aiheita voi olla turvataidot, sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus ja lisääntyminen. (Väestöliitto 2022d.)

3 Alakouluikäisten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatus

3.1 Seksuaalikasvatus

Seksuaalikasvatuksella pyritään edistämään seksuaaliterveyttä. Seksuaalikasvatukseen sisältyy myös seksuaalivalistus, -neuvonta ja -opetus. Seksuaalikasvatuksella on monia tavoitteita, joilla pyritään tuottamaan tietoa ja taitoja, muuttamaan ihmisten asenteita ja arvoja kaikilla seksuaalisuuden alueilla sekä vähentämään terveysriskejä. Seksuaalikasvatuksen avulla yksilö voi oppia nauttimaan omasta seksuaalisuudestaan ja saamaan itselleen positiivisia kokemuksia, jonka avulla hän oppii kunnioittamaan itseään ja toisia. Lasten ja nuorten seksuaalikasvatuksessa täytyy käsitellä kaikkia seksuaalisuuteen liittyviä aiheita lapsen kehitystasoon sopivalla tavalla: fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia ja eettisiä. Seksuaalikasvatuksella tuetaan myös yksilön seksuaali-identiteetin kehitystä. (Suviuvo 2015, 57–58.)

Seksuaalikasvatuksella tuetaan lasten mielenterveyttä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Seksuaalikasvatuksella ei ylllytetä lasta seksuaalisuuteen liian varhain eikä se ole seksikasvatusta. Kyseessä on ihmissuhdetaitojen opettelua, jota lapsi tarvitsee elämässään. Ennen seksuaalikasvatus on hoidettu lähinnä pelottelulla ja varoittamisella esimerkiksi ei-toivotusta raskaudesta.

Seksuaalikasvatuksella jaetaan tietoa seksistä ja seksuaalisuudesta ikätasolle sopivalla tavalla. Seksuaalikasvatuksen tuella lapsi kokee itsensä arvokkaaksi ja hyväksyy oman seksuaalisuutensa sekä oppii huomioimaan sekä kohtelevaan muita tasa-arvoisesti. Lapsi oppii myös turvataitoja ja rajojen kunnioittamista. Oman kehon rajojen avulla lapsi oppii tunnistamaan, jos hänen rajojansa rikotaan tai aiotaan rikkoa. Lapsi voi kertoa tapahtuneesta turvalliselle aikuiselle. Seksuaalikasvatus siis suojaa lasta seksuaaliväkivallalta. Seksistä ja seksuaalisuudesta on nykyisin materiaalia enemmän kuin ennen, ja lapset tarvitsevat oikeaa tietoa seksuaalisuudesta. (Kihlström 2020, 17–24.)

Seksuaalikasvatus on osa alakoulun opetussuunnitelmaa, mutta tieto seksuaalisuudesta jää usein biologian ja terveystiedon tunnilla käsiteltävän suvunjatkamisen varaan. Seksuaalisuutta koskevan neuvonnan tulisi sisältyä kouluterveydenhuoltoon ja neuvolatoimintaan. Lapset voivat olla epävarmoja omasta kehonkuvastaan, seksuaalisista kokemuksistaan ja itsevarmuudestaan, ja näistä teemoista keskustelua ei välttämättä kouluissa käydä. Monilta opettajilta, kouluterveydenhoitajilta ja kasvattajilta voi puuttua seksuaalikasvattajan ja -neuvonnan osaaminen, joka tuo haasteita aiheiden käsittelyyn ja seksuaalisuuden puheeksi ottoon. (Ahtola, Forsström & Paalanen 2019, 81–82.) Yleensä aikuiset suunnittelevat, kuinka seksuaalikasvatusta toteutetaan ja mitä aiheita käsitellään, jolloin lasten ja nuorten toivomukset käsiteltävistä aiheista ja teemoista jäävät huomioimatta. Tämän vuoksi tietoa seksistä ja seksuaalisuudesta voidaan lähteä etsimään internetistä, koska tarvittavia tietoja ei ole saanut koulusta tai kotoa. (Spišák 2016, 39.)

Alakoulun seksuaalikasvatukseen kuuluu tunne- ja turvataidot ja väkivallan ehkäiseminen. Lapset voivat ryhmäytyä sukupuolen mukaan ja leikeissä alkaa näkyä kilpailullisuus. Murrosikä alkaa tavallisesti 10–11 vuoden iässä, ja lapset

kiinnostuvat seksuaalisuudesta ja oman kehon muutoksista.

Seksuaalikasvatuksella voidaan lisätä lasten yhdenvertaisuutta. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien hyvinvointia voidaan edistää lisäämällä tietoa seksuaalisuuden monimuotoisuudesta sekä lisäämällä ammattilaisten tietämystä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016, 47–48.)

Kehotunnekasvatus sisältää samoja teemoja kuin seksuaalikasvatus.

Kehotunnekasvatus käsitettä käytetään pääasiassa 0–8-vuotiaiden lasten seksuaalikasvatuksesta. Pienten lasten seksuaalikasvatuksesta käytetään eri käsitettä, koska pienten lasten seksuaalisuus ilmenee hyvin eri tavalla kuin nuorten tai aikuisten seksuaalisuus. Pienten lapsen seksuaalisuuteen kuuluu pääasiassa oman kehon ja sen toiminnan ihmettelyä. (Väestöliitto 2021b.)

Sivuutamme oppaassamme myös kehotunnekasvatus käsitettä, koska alakouluikäisiä ovat myös 7- ja 8-vuotiaat lapset. Pääpaino oppaassamme on kuitenkin seksuaali- ja turvataitokasvatuksessa.

3.2 Sukupuolitietoinen opetus

Tasa-arvolain mukaan kouluissa tulisi pyrkiä ennaltaehkäisemään sukupuoli-identiteettiin tai sukupuoleen liittyvää syrjintää (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986, 6 c §). Syrjintää voidaan ennaltaehkäistä toteuttamalla kouluissa sukupuolitietoista opetusta. Sukupuolitietoisella opetuksella tarkoitetaan opetusta, jossa lapsen persoona ja yksilöllisyys huomioidaan. Opetuksessa lapsen ulkoinen sukupuoli pyritään pitämään pois keskiöstä. Vanhoja normeja sukupuolirooleissa pyritään rikkomaan tasa-arvoisemman kasvun ja kehityksen parantamiseksi. Lapsia ohjataan muun muassa niin, että lapset tekevät yksilöllisiä valintoja elämässään ja opinnoissaan riippumatta sukupuolestaan. Sukupuolitietoisessa opetuksessa tiedostetaan ja otetaan huomioon sukupuolten moninaisuus. (Opetushallitus 2022b.)

Sukupuolitietoisesta opetuksesta puhuttiin aiemmin termillä sukupuolisensitiivinenkasvatus. Syitä termin vaihtamiseen voikin pohtia. Syynä on voinut olla esimerkiksi sukupuolineutraaliuden ja sukupuolisensitiivisyyden

sekoittaminen toisiinsa. Näillä kahdella termillä on eroina se, että sukupuoli neutraali tarkoittaa pyrkimystä häivyttämään kokonaan sukupuolten merkitystä omalla puheellaan ja toiminnallaan, kun taas sukupuolisensitiivisyys mahdollistaa sukupuolista puhumisen silloin, kun niistä puhuminen on tarpeellista. (Tarjamo & Karvinen 2018.)

Sukupuolisensitiivisyydessä sukupuolten moninaisuudesta puhuminen on suotavaa sekä jokaisen henkilön sukupuoli saa kuulua ja näkyä. Sukupuolen ilmaisussa pyritään rohkaisemaan lapsia yksilöllisyyteen. Yhteiskunnan ja kulttuurien asettamia sukupuoliroolituksia halutaan rikkoa ja tuoda esiin jokaisen yksilön oma persoonallisuus ja sukupuoli. Tästä syystä esimerkiksi sukupuolien mukaan roolittaminen ei kuulu sukupuolisensitiivisyyteen eli uudella käsitteellä ilmaistuna sukupuolitietoiseen opetukseen. (Aaltonen 2012, 25–26.)

Kasvava lapsi tulisi aina kohdata ainutkertaisena yksilönä ja kunnioittaa hänen tapansa olla olemassa. Lasta tulee tukea hänen kasvussaan omaksi itsekseen ja auttaa häntä huomaamaan oma potentiaalinsa. Lapsi kasvaa ja kuuluu osaksi yhteisöä, missä hän elää. (Nivala & Ryyänen 2019, 90–91.)

3.3 Turvataitokasvatus

Turvallinen lapsuus on oikeus, joka kuuluu jokaiselle lapselle. Turvallisuus vaikuttaa suoraan lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin. Väkivalta, jota lapsiin kohdistuu, on monimuotoista. Aikuisilla, jotka vastaavat lasten huolenpidosta tulee olla tiedossa lasten oikeudet ja omat velvollisuudet aikuisena. Erityisesti lapsiin, jotka ovat erityisen haavoittuvassa asemassa tulisi kiinnittää enemmän huomiota, koska heillä on suurempi riski päätyä väkivallan ja hyväksikäytön uhriksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 88–89.)

Aikuisten tehtävä on mahdollistaa lapsille hyvinvointia ja turvallisuutta tukeva kasvu ympäristö. Lapsia tulee suojella ahdistelulta, seksuaaliselta hyväksikäytöltä, väkivallalta ja kiusaamiselta. Tärkeänä osana lapsen turvallisen kasvu ympäristön luomisessa on lapsille opetetut turvataidot. Lapsilla on oikeus

tietää miten he pystyvät myös omalla toiminnallaan suojelemaan itseään tilanteissa, jossa heidän oikeuksiaan rikotaan. (Lajunen, Andell, Jalava, Kemppainen, Pakkanen & Ylenius-Lehtonen 2012, 14.)

Lapsen arjessa turvataitokasvatuksella on suuri merkitys, niin kotona kuin koulussa. Ympäristön nopeat muutokset ja digitalisaatio tuovat monia erilaisia haasteita, joita aikuinen ei voi aina valvoa eikä aikuinen pysty suojaamaan lasta jatkuvasti. Lapset saattavat altistua väkivallalle ja hyväksikäytölle myös esimerkiksi harrastuksessa tai koulussa toisten lasten tai aikuisten toimesta. Tämä korostaa turvataitokasvatuksen tarpeellisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 140.)

Turvataitojen avulla lapsi pystyy tunnistamaan erilaiset häntä uhkaavat tilanteet ja osaa puolustaa itseään tarvittaessa. Lapsi oppii konkreettisesti, miten toimia vaarallisissa tilanteissa ja kuinka sanotaan ei. Turvataitojen avulla lapsi voi oppia myös puolustamaan ja kunnioittamaan muita. Lapsen itsetunto vahvistuu, kun lapsi ymmärtää, että hänellä on oikeus olla ja elää turvassa ja muut ihmiset eivät saa kohdella häntä syrjivästi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 141.)

4 Ajankohtaiset ilmiöt seksuaali- ja turvataitokasvatuksen taustalla

4.1 Seksuaalinen häirintä

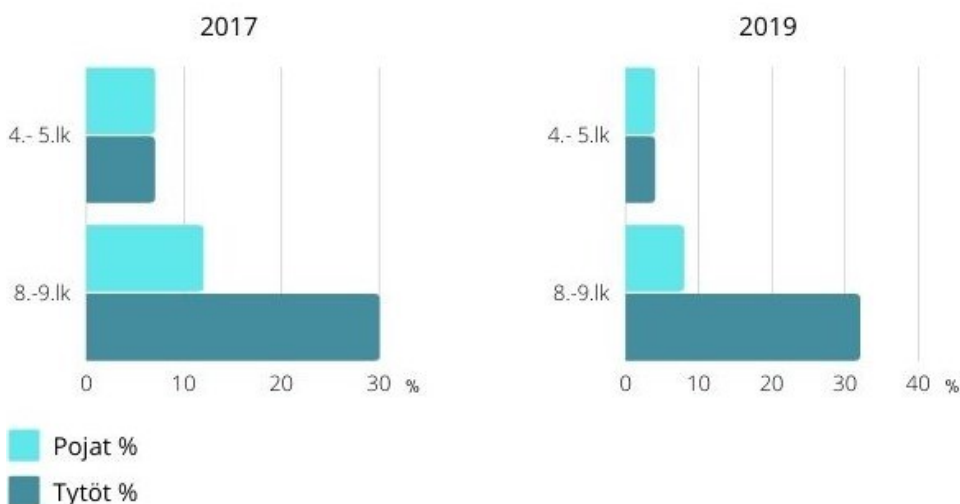
Seksuaalinen häirintä voi olla sanatonta, sanallista tai fyysistä seksuaalista käytöstä, jota yksilö ei toivo saavansa. Se voi ilmetä esimerkiksi nimittelynä, perättömien huhujen levittämisenä, häiritsevänä kehon kommentointina ja seksuaalissävyytteisesti viestittelynä, vihjailuna sekä vitsailuna. Häirinnällä loukataan yksilön koskemattomuutta ilmapiirillä, joka voi olla esimerkiksi uhkaava, ahdistava tai nöyryyttävä. Seksuaalista häirintää voi tapahtua missä vaan kuten julkisilla paikoilla, sosiaalisessa mediassa, yksityis- ja ryhmäviestien

kautta tai jopa kotona. (Pelastakaa lapset ry 2018, 5–6.) Häirintää voi tapahtua vain kerran tai se voi olla toistuvaa. Häirintää voi tapahtua lapsen ja aikuisen välisessä suhteessa tai lasten kesken. (Nuorten Exit 2019, 3.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemissä kouluterveyskyselyissä tutkittiin koululaisten kokemaa seksuaalista ahdistelua. Vuonna 2017 tehdyssä tutkimuksesta voidaan havaita, että myös alakouluikäiset lapset kokevat seksuaalista häirintää. Tutkimuksen mukaan 4. ja 5. luokkalaisista pojista ja tytöistä 7 % olivat kokeneet seksuaalista häirintää viimeisen 12 kuukauden aikana. Sukupuolten välisiä eroja ei ollut. Tutkimuksessa seksuaalinen häirintä saattoi olla esimerkiksi häiritsevää kehon kommentointia tai seksuaalissävyytteistä viestittelyä. Peruskoulun 8. ja 9. luokkaisilla seksuaalisen häirinnän kokemukset olivat moninkertaistuneet verrattuna 4. ja 5. luokan tuloksiin. 8. ja 9. luokkalaisista pojista 12 % oli kokenut seksuaalista häirintää, kun taas tytöistä 30 %. (Ikonen & Halme 2018.)

Kuitenkin Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen uudemmassa 2019 tehdyssä tutkimuksessa ilmenee, että alakouluikäisten seksuaalinen ahdistelu on vähentynyt 2017 vuonna tehdystä kyselystä (kuvio 1) (Ikonen & Helakorpi 2019; Ikonen & Halme 2018). 4- ja 5. luokkalaisista pojista ja tytöistä 4 % oli kokenut seksuaalista häirintää kuluneen vuoden aikana. 8. ja 9. luokkalaisten poikien seksuaalinen häirintä oli laskenut myös 8 % saakka. Toisaalta tyttöjen kokemukset olivat nousseet 32 prosenttia. (Ikonen & Helakorpi 2019.)

Seksuaalisen häirinnän kokemukset

Kuvio 1. Seksuaalisen häirinnän kokemukset vuosina 2017 ja 2019 (Ikonen & Helakorpi 2019; Ikonen & Halme 2018).

Tällainen muutos tuloksissa tulee ottaa huomioon myös alakouluikäisten lasten kanssa. Jo alakouluikäisten lasten on hyvä osata valmistautua tällaiseen voimakkaasti lisääntyvään seksuaaliseen häirintään peruskoulun ylemmillä luokilla. Näin lapset osaavat etukäteen tunnistaa epäasiallisen ja asiallisen vuorovaikutuksen merkkejä, kunnes sitä joutuvat kohtaamaan.

4.2 Seksuaalinen hyväksikäyttö

Lapsiin kohdistuvalla seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan tilannetta, jossa lasta altistetaan sellaiselle seksuaaliselle toiminnalle, joka ei ole lapsen iälle sopivaa. Lapsi ei ikänsä vuoksi ole kykeneväinen antamaan suostumusta tällaiseen toimintaan missään olosuhteissa. Seksuaalinen hyväksikäyttö vääristää lapsen käsitystä aikuisen ja lapsen välisistä suhteista ja vaikuttaa negatiivisesti lapsen seksuaalisuuden kehittymiseen. (Pelastakaa lapset ry 2007, 11–12.)

Lapsi ei ole koskaan vastuussa siitä, jos häntä huomattavasti vanhempi ihminen hyväksikäyttää lapsen puutteellista kehitystä omien seksuaalisten tarpeidensa täyttämiseen. Lasta ei tulisi koskaan syyllistää, vaikka lapsi olisi suostunut tällaisen aikuisen ihmisen pyyntöihin. Suomessa yleinen suojaikäraja on 16 vuotta, eikä tätä nuorempien lapsien katsota olevan kykeneviä antamaan suostumusta yhdyntään tai mihinkään seksuaalissävytteiseen tekoon aikuisen ihmisen kanssa. (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 212/2018, 2.1.2§.)

Lapset voivat altistua väkivallalle milloin tahansa. Uutisointi, seksin kaupallistuminen ja väkivaltainen viihde tulee entistä helpommin lapsen nähtäville. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö mahdollistuu helpommin, koska kontaktin ottaminen lapseen esimerkiksi sosiaalisen median kautta on yksinkertaista. Lapset kiinnittävät huomiota ympäristöön ja ovat uteliaita ja etsivät tietoa mielenkiintoisista ja heille ajankohtaisista asioista, vaikka se ei olisi lapselle sopivaa iän ja kehityksen kannalta. (Lajunen ym. 2012, 18.)

Kaikki seksuaalirikokset eivät tule viranomaisten tietoon. Iso osuus hyväksikäytöstä jää ainoastaan uhrin ja hyväksikäyttäjän välille. Seuraamukset hyväksikäytöstä ovat uhrille kokonaisvaltaisia ja vaikeita. Lapset saattavat kertoa seksuaalisesta hyväksikäytöstään ystävilleen, jonka vuoksi aikuiset eivät välttämättä kuule ja ole tietoisia lapsen hyväksikäytöstä. Jos lapselta ei kysytä mahdollisesta hyväksikäytöstä, se voi jäädä kokonaan paljastumatta. Usein tekijänä on joku lapselle läheinen ihminen. Myös lapsen ikä ja sukupuoli vaikuttaa siihen, kertooko hän hyväksikäytöstä kenellekään. Hyväksikäytön kertomatta jättämiseen syynä voi olla pelko, häpeä, syyllisyys ja ajatus, että lasta ei uskota tai ketään ei kiinnosta, mitä on tapahtunut. Lapsi voi myös pelätä, että hänelle aiheutuu kielteisiä seurauksia kertomisesta. (Hietämäki, Husso & Arponen 2020, 542–545.)

Seksuaalisesti hyväksikäytetty lapsi voi reagoida kokemaansa traumaan lukemattomilla tavoilla. Lapsen reagointi voi esiintyä erilaisina

psykosomaattisina oireina, aggressiivisena käytöksenä, uni- tai syömishäiriöinä, masennuksena tai itsetuhoisuutena. Hyväksikäyttö vaikuttaa myös lapsen seksuaalisuuteen, ihmissuhteisiin ja oppimiseen. Lapsella voi esiintyä myös voimakasta ahdistuneisuutta tai riippuvuutta toisesta ihmisestä. Lapsi voi leikeissään tuoda esille omat hyväksikäytön kokemuksensa. Hyväksikäytön vaikutukset ilmenevät lapsilla eri tavalla ikäkauden mukaan ja hyväksikäytön seuraukset heijastuvat elämään aikuisena. (Heikinheimo & Tasola 2007, 20–21.)

Hyväksikäyttäjä ei pysty näkemään tekojaan uhrin silmin, vaan kykenee neutraalisoimaan, poissulkemaan ja oikeuttamaan omat rangaistavat tekonsa. Kyseessä on prosessi, jossa hyväksikäyttäjä onnistuu sumentamaan rajan sallittujen ja ei-sallittujen tekojen välillä ja saa houkuteltua lapsen hyväksikäytettäväksi. Luottamussuhteen muodostuessa vähitellen lapsi voi kokea hyväksikäyttäjän itselleen tärkeäksi henkilöksi. Hyväksikäyttäjä on uhria vanhempi ja suhde perustuu epätasa-arvolle. Hyväksikäyttäjä on sosiaalisesti taitava ja osoittaa kiinnostusta uhriin ja antaa hänelle huomiota positiivisin keinoin. Prosessin kannalta on merkittävää, kertooko lapsi aikuisille kokemastaan jo alkuvaiheessa, ennen kuin lapsi kokee tapahtumista syyllisyyttä ja häpeää. Tärkeää on, kokeeko lapsi voivansa kertoa hyväksikäytöstä luotettavalle aikuiselle. (Laitinen 2007, 33–35.)

Grooming on tavoitteellista ja tietoista toimintaa, jolla aikuinen tai lasta huomattavasti vanhempi nuori tavoittelee mahdollisuutta seksuaaliseen kontaktiin lapsen kanssa tai houkuttelee lapsen tekemään seksuaalisia tekoja. Groomingia voi tapahtua internetissä tai jopa kasvotusten. Tekijä pyrkii rakentamaan luottamuksellisen yhteyden lapseen ja luomaan olosuhteet, jossa seksuaaliväkivallan kohdistaminen lapseen on mahdollista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 349–350.)

Grooming alkaa usein viattomalla juttelulla, jossa aikuinen on kiinnostunut lapsen yksityiselämästä, esimerkiksi koulusta ja harrastuksista. Groomingissa

on yleistä, että aikuinen saa lapselle hyvin ainutlaatuisen olon kehumalla ja kannustamalla lasta. Tekijän tavoitteena voi olla saada lapselta seksuaalissävyytteisiä kuvia tai videoita, päästä keskustelemaan lapsen kanssa seksuaalissävyytteisesti tai pahimmassa tapauksessa päästä käyttämään lasta seksuaalisesti hyväksi fyysisesti. Yleensä tekijä on lapselle tuntematon henkilö, joka on ottanut häneen yhteyttä. Yhteydenpito lapseen voi jatkua pitkään. Tekijä voi myös esiintyä väärennetyllä käyttäjällä, jossa hän itse esittää nuorta. (Loisto Settlementti 2022.)

4.3 Kiusaaminen

Turvataitokasvatuksen yksi tärkeä teema on kiusaaminen ja sen ehkäiseminen tunne- ja vuorovaikutustaitojen avulla (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 248). Kiusaaminen on tahallista mielipahaa aiheuttavaa toimintaa, joka voi olla niin psyykkistä kuin fyysistä. Kiusaamisen tunnusmerkkinä on osapuolten epätasapaino, jossa voimakkaampi tai voimakkaammat osapuolet alistavat puolustuskyvyttöntä osapuolta. Kiusaamista voi tapahtua missä tahansa esimerkiksi koulussa tai internetissä. Koulukiusaaminen on hyvin yleistä peruskoulun ala-asteella. (Korhonen 2021.)

Nuorten sosiaaliset suhteet voivat olla myös vahingoittavia ja niihin voi liittyä häirintää tai kiusaamista. Sosiaalinen media on iso osa nuorten elämää ja myös kiusaamista voi tapahtua samalla tavalla sosiaalisen median kautta, kuin esimerkiksi koulussa. Kiusaamiseen voi kuulua toisten kuvien ja yksityisten tietojen tai salaisuuksien jakaminen muille sekä perättömien juorujen levitteleminen. Myös toisten nimittelyä ja haukkumista voi esiintyä jonkun profiilissa tai suljetussa ryhmässä. Nuori voi reagoida vahvemmin netissä tapahtuvaan kiusaamiseen. Haastavaa on tunnistaa, milloin kyse on kiusaamisesta ja milloin ei. (Takala & Takala 2019, 30–31.)

Kiusaaminen voidaan sekoittaa muuhun ei-toivottuun käytökseen kuten riitelyyn. Kiusaaminen erottuu riitelystä siten, että se on toistuvaa, tietoista vallankäyttöä ja kiusaaminen on yleensä ryhmässä tapahtuvaa. Kiusaamista voi esiintyä jokaisella luokka-asteella. Esimerkiksi alakoulussa esiintyy enemmän fyysistä kiusaamista, kuin yläkoulussa. Kiusaamista tapahtuu myös verkossa, mutta yleensä taustalla on myös esimerkiksi fyysistä kiusaamista. (Opetushallitus 2020, 8–11.)

Kiusaamista esiintyy kaikkialla, mutta erityisesti kouluissa ja nettimaailmassa. Tavallisinta kiusaaminen on ala-asteella. Tutkimuksissa on arvioitu, että kiusaajia oppilaista on 7–10 %, kiusaajan apureita saman verran, kannustajia 15–20 %, kiusattuja 5–15 %, kiusatun puolustajia 15–20 % ja hiljaisia hyväksyjiä 24–30 %. Kiusaaminen koskettaa siis koko luokkaa. (Korhonen 2021.)

Kiusaaminen voidaan jaotella epäsuoraksi kiusaamiseksi ja suoraksi kiusaamiseksi. Epäsuoralla kiusaamisella tarkoitetaan esimerkiksi juorujen levittämistä, mustamaalaamista ja selän takana pahan puhumista. Epäsuoralla kiusaamisella on tarkoituksena vahingoittaa toisen henkilön mainetta ja sosiaalista asemaa. Suoralla kiusaamisella voidaan tarkoittaa toisen henkilön nöyryyttämistä nimittelemällä, pilaillemalla toisen henkilön kustannuksella, mitätöimällä toista tai jopa tekemällä toiselle fyysistä väkivaltaa. (Korhonen 2021.) Sukupuolella on myös vaikutusta kiusaamiseen. Usein pojat osallistuvat useammin kiusaamiseen kuin tytöt, mutta pojat myös vastaavasti ovat useammin kiusattuina, kuin tytöt. (Opetushallitus 2020, 11; Terveystieteiden tutkimuskeskus 2021, 7.)

4.4 Digitalisaatio mukana lasten seksuaalisessa kehityksessä

Sosiaalinen media on suuressa suosiossa lasten ja nuorten keskuudessa. Erilaiset kuvapalvelut ja applikaatiot mahdollistavat yhteydenpidon toisiin lapsiin ja nuoriin. Sosiaalinen media mahdollistaa tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelun ja osallisuuden tunteen kokemuksen. Nykypäivänä internet ja sosiaalinen media ovat isossa roolissa lasten seksuaalisuuden kehityksessä,

suhteiden muodostamisessa ja normaalin kiinnostuksen lisäämisessä seksuaalisuutta kohtaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 340.)

Internet mahdollistaa lapsille monia positiivisia tapahtumia. Uuden tiedon löytämistä, viihdettä ja kommunikointia muiden ihmisten kanssa. Valitettavasti se myös samalla mahdollistaa rikollisten soluttautumisen lapsen elämään koulussa tai kodissa. (Laitinen 2007, 36.) Lapset eivät aina ymmärrä, millaisia riskejä internetiin liittyy. Lapselle voi olla haastavaa ymmärtää, miten oma julkaisu, joka on tarkoitettu ystävien katsottavaksi, voi näkyä myös kaikille muille ympäri maailman. Lapsi voi vahingossa paljastaa itsestään tai ystävästään henkilökohtaisia tietoja. Aikuisen on tärkeää tukea lapsen sisällöntuottamista ja ilmaisua, mutta opastaa samalla myös, kuinka ollaan turvallisesti netissä. Lapsen on tärkeää oppia omat rajat, joita kenelläkään ei ole lupa rikkoa. (Kauppinen 2007, 38–39.)

Aikuisen tulisi keskustella nuoren kanssa, millaista sisältöä nuori haluaa itsestään jakaa muille ja minkä vuoksi. Jos nuori saa yhteydenoton itselleen tuntemattomalta ihmiseltä sosiaalisessa mediassa, nuoren kanssa tulisi keskustella, miltä viestin vastaanottaminen ja mahdollinen vastaaminen tuntuisi ja mitä erilaisia riskejä tähän voisi liittyä. Keskustelua tulisi käydä myös siitä, kenelle nuori voi jakaa omia henkilötietojaan. Toisten huomioiminen sosiaalisessa mediassa ja yksityisyyden kunnioittaminen on tärkeää. (Takala & Takala 2019, 14.)

Kaikki tieto, mitä internetissä ja sosiaalisessa mediassa on, ei ole välttämättä totta ja lapsen on tärkeää olla varovainen. Internetissä ja sosiaalisessa mediassa ihastumisesta kertominen ihastuksen kohteelle saattaa olla paljon helpompaa. Vaikka ihastuksen kohdetta ei olisi koskaan tavannut, ihastumisen tunne voi olla erittäin vahva. Koska internetissä ja sosiaalisessa mediassa itsestään voi muokata millaisen tahansa, todellisuus ei välttämättä vastaa kuvitelmaa. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 118–120.)

Lapsi tulee suojata ikätasoon kuulumattomilta kuvilta ja tiedoilta, sillä ne voivat ahdistaa lasta ja jäädä häiritsemään mieltä. Jos lapsi on nähnyt esimerkiksi pornoa, häntä tulisi kannustaa puhumaan näkemästään. Lasta ei tule syyllistää, vaan häntä täytyy kuunnella ymmärtäväisesti. Jos lapsi on järkyttynyt pornosta, hänellä voi olla tarve puhua näkemästään. Aikuisen tulee antaa lapselle aikaa selittää rauhassa asiat omalla kokemallaan tavalla. Aikuinen voi kertoa lapselle pornon olevan näyteltyä seksiä, joka on tarkoitettu vain aikuisille. Lapselle tulee kertoa, että porno on eri asia kuin seksi. Kun aikuinen antaa lapselle hänen tarvitsemat tiedot, mielikuvat eivät jää häiritsemään lasta. (Cacciatore & Korteniemi-Poikela 2019, 81–82.)

5 Aiemmat opinnäytetyöt ja tutkimukset

5.1 Opinnäytetyöt

Koskinen ja Liuski (2020) tekivät toiminnallisen opinnäytetyön lasten seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli vahvistaa seksuaali- ja turvataitokasvatuksen toteutumista päiväkodin arjessa ja tavoitteena oli kehittää varhaiskasvatuksen henkilökunnan osaamista seksuaali- ja turvataitokasvatuksessa. Viitekehys on muodostunut lapsen seksuaalisesta kehityksestä, jossa avataan seksuaalisuutta, seksuaalisuuden kehittymistä ja kuinka aikuinen voi toimia lapsen seksuaalikehityksen tukena. Lisäksi seksuaali- ja turvataitokasvatus sekä seksuaalikehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa on avattu. Prosessia ohjaavana menetelmänä on käytetty konstruktivistista mallia. Dialogi ja Learning cafe toimivat osallistamisen ja tiedontuotannon menetelminä. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi varhaiskasvattajille työssä käytettävä työväline, joka tukee seksuaali- ja turvataitokasvatustilanteita. (Koskinen & Liuski 2020, 29–34.)

Kivelä ja Lehto (2017) toteuttivat yhteistyössä Kuopion kaupungin työryhmän kanssa toiminnallisen opinnäytetyön. Tavoitteena oli tuottaa opas vanhemmille 0–10-vuotiaiden lasten seksuaalikasvatuksen tukemiseen. Vanhemmat pystyvät

oppaan avulla huomioimaan ja ymmärtämään lapsen tarpeita ja kokemuksia seksuaalisuuteen liittyen. Tavoitteena oli myös luoda oppaan avulla hyvää luottamus- ja vuorovaikutussuhdetta lapsen ja vanhemman välille. Opas on koottu tiivistelmä 0–10-vuotiaiden lapsien seksuaalikasvatuksen tarpeista ja tavoitteista. Opasta voi hyödyntää vanhempien lisäksi myös Kuopion kaupungin työryhmä. Opinnäytetyössä on avattu teoriassa lasten seksuaalikehitystä, seksuaali- ja turvataitokasvatusta sekä kuinka lapsen seksuaalisuutta voidaan tukea. Arviointimenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin SWOT-analyysia. (Kivelä & Lehto 2017, 13–17.)

Koski ja Luukkainen (2020) toteuttivat toiminnallisen opinnäytetyön yhteistyössä Pyhäselän koulun kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Pyhäselän koulun seksuaalikasvatusta ja huomioida monipuolisesti eri osa-alueet yläkouluikäisten nuorten seksuaalisuudessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa työväline Pyhäselän koulun henkilökunnalle seksuaalikasvatuksen tueksi. Työvälineeksi muodostui opas, jossa käydään läpi teoretietoa nuorten seksuaalisuudesta ja erilaisia harjoitteita, joita voi hyödyntää seksuaalikasvatuksessa nuorten kanssa. Opinnäytetyössä on avattu teoriaa nuorten seksuaalisuudesta ja seksuaali-identiteetistä sekä seksuaalikasvatuksesta. (Koski & Luukkainen 2020, 22–27.)

5.2 Coventryn yliopiston tutkimus

Englannin yliopistossa tehtiin tutkimus, jossa arvioidaan Spring fever ohjelman käyttöönoton vaikutuksia alakouluissa. Alakouluissa järjestettiin ohjelma nimeltä Spring fever, jonka tarkoituksena oli lisätä oppilaiden tietoutta heidän seksuaalisuudestaan ja tunnetaidoistaan. Spring fever ohjelman seksuaalisuus- ja lisääntymisterveyden edistämiseen kehitti alun perin hollantilainen asiantuntijakeskus Rutgers Group. Ohjelman tavoitteena oli lisätä positiivisuutta ja tietoa lasten seksuaalisuudesta ja tuoda esiin erilaisia seksuaalisuuteen kohdistuvia ennakkoluuloja. Ohjelman avulla pyrittiin myös ennaltaehkäisemään lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja suojelemaan lapsia, joka on internetin myötä entistä haastavampaa. Ohjelma toteutettiin yhden kouluviikon aikana,

jolloin opettajat järjestivät oppilaille oppitunteja, joilla käsiteltiin seksuaalisuuden eri teemoja. Oppilaat olivat 5–11-vuotiaita. Ensimmäisenä ohjelma järjestettiin Warwickshiren läänin alakouluissa. (Newby & Mathieu Chartier 2018, 90–93.)

Spring fever- ohjelma on suunniteltu osaksi opetussuunnitelmaa.

Opetusohjelmassa käydään eri teemoja läpi lasten kanssa: lapsen minäkuvaa sekä sosiaalista-, emotionaalista- ja fyysistä kehitystä, lisääntymistä sekä perheen perustamista. Opettajat saivat valmiit materiaalit oppituntien pitämisen tueksi. Opettajat ohjasivat oppitunteja, joihin lapset saivat osallistua aktiivisesti. Palautetta ohjelmasta kerättiin opettajilta, vanhemmilta ja lapsilta. Vanhempia myös haastateltiin ja vanhemmat pitivät päiväkirjaa lapsen oppimista asioista, joista vanhempi ja lapsi kävivät yhdessä keskustelua koulupäivän jälkeen. Lapsilta kysyttiin, miltä tuntui, kun ohjelma oli osa koulua ja mistä he pitivät tai eivät pitäneet oppitunneissa. Lapset pitivät oppituntien sisällöistä ja osallistuivat aktiivisesti opetukseen ja oppimistavoitteet täyttyivät. (Newby & Mathieu-Chartier 2018, 93–97.)

Opettajat ja vanhemmat olivat myös ohjelmaan tyytyväisiä. Osa opettajista oli huolissaan mahdollisista negatiivisista reaktioista, joita oppilailta tai vanhemmilta saattaisi tulla. Opettajat kokivat kysymykset homoseksuaalisuudesta ja lapsien teosta haastaviksi eri kulttuurien ja uskontojen takia. Opettajat joutuivat pohtimaan omia kokemuksiaan ja uskomuksiaan ohjelman aikana. Tutkimuksen arviona ohjelman järjestäminen ja toteuttaminen peruskoulussa oli onnistunut ja hyödyllinen. Oppilaat hyötyivät ohjelmasta ja osallistuivat tunnilla aktiivisesti toimintaan. Jotkut oppilaista kokivat osan käsiteltävistä aiheista epämukaviksi. Tämän vuoksi olisikin tärkeää, että vanhemmat keskustelisivat lastensa kanssa seksuaalisuudesta ja ihmissuhteista myös kotona. (Newby & Mathieu-Chartier 2018, 97–101.)

6 Opinnäytetyön lähtökohdat

6.1 Toimeksiantajan esittely

Toiminnallisen opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Utran koulu. Utran koulu sijaitsee Itä-Suomessa, Joensuun Utrassa. Utran koulun arvoja ovat erilaisuuden hyväksyminen, sinnikkyys, sosiaaliset taidot, yhdessä oleminen sekä turvallisuus. Koulun tavoitteena on kasvattaa lasta ihmisyyteen, jossa lapsi arvostaa itseään, muita kanssaihmiä, omaa elinympäristöään ja työtään. Lapsista pyritään kasvattamaan halukkaita ja kyvykkäitä oppimaan, kantamaan vastuuta ja ratkaisemaan ongelmia luovalla tavalla. (Joensuu 2022.)

Opinnäytetyömme tuotos seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyen tukee kaikilla tavoilla Utran koulun tavoitteita ja arvomaailmaa. Koulun henkilökunnan käyttäessä opasta työvälineenä he voivat käydä seksuaali- ja turvataitoihin liittyviä teemoja läpi lasten ja nuorten kanssa. Lapset pääsevät pohtimaan yhdessä turvallisen aikuisen kanssa, millaisia tilanteita koulussa ja vapaa-ajalla lapset voivat kohdata ja kuinka niissä mahdollisesti voisi toimia.

6.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli edistää alakouluikäisten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Halusimme rikkoa tabuja lasten seksuaalisuudesta sekä tukea lasten seksuaalioikeuksien toteutumista. Tahdoimme myös lisätä aikuisten ymmärrystä lasten seksuaalisuudesta ja oikeudesta laadukkaaseen seksuaali- ja turvataitokasvatukseen, jotta lapsen oikeudet pystyvä suojelemaan itse itseään hänen hyvinvointiaan vaarantavilta tekijöiltä toteutuisivat. Tällä mahdollistetaan turvallinen ja hyvinvointia tukeva seksuaalisuus myös aikuisuudessa jokaiselle sukupuolesta tai seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta. Halusimme myös katkaista puhumattomuuden kierrettä ja häpeää seksuaalisuuteen liittyen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää ja tuottaa Utran koulun henkilökunnalle konkreettinen työväline seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tueksi.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi opas, jonka avulla lisätään alakouluikäisten lasten kasvatuksessa mukana olevien aikuisten valmiuksia kohdata lapsi ja keskustella seksuaali- ja turvataitokasvatuksen teemoista. Opas toimii aikuisille työvälineenä näiden teemojen käsittelyssä lasten ja nuorten kanssa. Opas koostuu teoriaosuudesta ja tarinaosuudesta, jotka yhdessä luovat aikuiselle työvälineen työskentelyn tueksi.

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyön aiheen valitseminen pohjautuu kirjoittajan aiempiin opintoihin ja mielenkiinnonkohteisiin sekä motivaatioon. Aiheen valintaan vaikuttaa myös, kuinka ajankohtainen ja tarpeellinen aihe tällä hetkellä on. (Kananen 2017, 24–25.) Tutkimukselliselle opinnäytetyölle on olemassa toinen vaihtoehto, toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyy raportointi sekä käytännön toteutus. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.) Toiminnallista opinnäytetyötä ohjaa sen tarkoitus ja tavoitteet. Jotta toiminnallisen opinnäytetyön tuotos palvelisi käyttäjiä, heitä tulisi myös osallistaa mukaan kehittämiseen, esimerkiksi arviointiin ja tiedonkeruuseen. Osallistaminen edesauttaa mielenkiinnon lisääntymistä opinnäytetyötä ja tuotosta kohtaan. (Vilkkä 2021a, 31–34.)

Lähtökohdat toiminnalliselle opinnäytetyölle tulevat käytännöstä esiin nousevalle tarpeelle. Idea työlle voi lähteä ympäristön havainnoinnista, muiden töistä tulleesta inspiraatiosta tai omalta työpaikalta. (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä 2022, 22.) Toiminnallisella opinnäytetyöllä tavoitellaan käytännön työskentelyssä hyödynnettävää toiminnallista opastamista, ohjeistusta tai eri toimintojen järjestämistä. Ammatillisessa käytössä se voi olla alasta riippuen esimerkiksi ohje, opas, tapahtuman järjestäminen ja toteuttaminen tai

kokouksen pitäminen. Toteutustapana voi toimia esimerkiksi tilaan rakennettu näyttely, kotisivut, kirja, opas tai kansio. Tavoitteena on yhdistää ammatillisuus ja teorian tieto, sisäistää tutkimuksellisen työskentelyn ja kirjoittamisen tapa sekä toteuttaa opinnäytetyön prosessi. Opinnäytetyön tulisi perustua työelämästä lähtevään tarpeeseen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9–10.)

Valitsimme toiminnallisen opinnäytetyön, koska halusimme tukea alakouluikäisten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Päätimme yhdessä toimeksiantajan kanssa, että teemme oppaan Utran koulun henkilökunnalle seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tueksi. Opasta voidaan käyttää työkaluna arjessa, esimerkiksi seksuaali- ja turvataitokasvatustuntien suunnittelussa ja arkisen keskustelun tukena. Toimeksiantajallamme oli selkeä tarve tämän kaltaiselle käytännön oppaalle ja siksi päädyimme toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Toiminnallisen opinnäytteen myötä syntyy aina tuotos, jota tutkimuksellisessa opinnäytetyössä ei ole.

7.2 Tiedonhankinnan ja osallistamisen menetelmät

Dialogi tapahtuu ihmisten välisissä suhteissa vuorovaikutuksen ja kommunikaation avulla. Dialogisessa suhteessa kaikki ovat tasa-arvoisia. Dialogin kautta pyritään etsimään ja pohtimaan erilaisia näkemyksiä sekä tarkastelemaan maailmaa ja yhteiskuntaa. Dialogisessa suhteessa ihmisten ei tarvitse olla samaa mieltä toistensa kanssa, vaan tärkeintä on toisen yksilön kohtaaminen arvokkaasti ja kunnioittavasti. Dialogin avulla kootaan uutta tietoa, koetaan merkityksellistä uuden oppimista, tehdään tasa-arvoista yhteistyötä ja etsitään mahdollisia ratkaisuja havaittuihin pulmiin. (Nivala & Rynänen 2019, 111–115.)

Dialogin avulla voidaan lisätä ymmärrystä tarkastelussa olevasta näkökulmasta ja toisista ihmisistä ja heidän ajatusmaailmastaan. Dialogin avulla pystytään asettumaan toisen ihmisen asemaan ja laajentamaan omaa näkemystä keskusteltavasta aiheesta. Yhdessä hyväksytään, että jokaisella on oma mielipide ja kaikkien ajatukset voivat olla erilaisia. (Terveysten ja hyvinvoinnin

laitos 2022.) Dialogi vaatii, että keskusteluun osallistujat luottavat toisiinsa ja luottamuksen avulla he saavat toisiltaan arvokasta tietoa (Innokylä 2022.).

Dialogi on tärkein tiedonhankinnan menetelmämme, erityisesti opinnäytetyön suunnitelma vaiheessa. Keskustelemme Utran koululla toimeksiantajan kanssa opinnäytetyön ideastamme ja pohdimme yhdessä, millaisia tarpeita heillä on ja mitä teemoja oppaassa voisi olla ja mitkä aiheet ovat heille ajankohtaisia ja tärkeitä. Kasvotusten tapaaminen ja yhdessä pohtiminen on tärkeää opinnäytetyömme edistymisen kannalta.

Ihminen osallistuu oman yhteisönsä toimintaan, jonka avulla luodaan uusia suhteita ja mahdollisuuksia yhdessä toimimiseen. Yhteisöön kuuluva jäsen voi omalla toiminnallaan vaikuttaa yhteisön asioihin ja osallistua yhteisön kehittämiseen. Vaikuttamisen avulla saadaan kuulluksi tulemisen sekä luottamuksen kokemuksia. Tämä puolestaan vahvistaa yhteisöön kuulumista ja halua kehittää yhteisöä. Yhteisöön kuuluminen ja osallistuminen yhteiseen kehitystyöhön lisää yksilön arvokkuuden ja osallisuuden kokemuksia. (Nivala & Rynnänen 2019, 138–139.)

Opinnäytetyön pyrkimyksenä on saada mahdollisimman moni koulun henkilökunnasta osallistumaan oppaan kehittämiseen mukaan. Kun henkilökunta osallistuu kyselyn vastaamiseen ja oppaan sisällön suunnitteluun, opas palvelee henkilökunnan tarpeita ja lisää kiinnostusta oppaan käyttämiseen. Vastaajan tarpeet ja mielipiteet tulevat kuuluviin kyselyssä.

Kyselytutkimuksen avulla pystytään keräämään ja kokoamaan tarvittavaa tietoa ihmisten asenteista, mielipiteistä, tärkeistä arvoista ja yhteiskunnasta. (Vehkalahti 2019, 11). Kyselylomakkeen avulla voidaan kerätä tarvittavaa aineistoa. Kyselyyn vastaaja lukee itse kysymykset, jonka jälkeen hän voi itsenäisesti vastata saatuihin kysymyksiin. Kyselylomaketta voidaan hyödyntää, kun vastaajia on paljon ja he eivät ole tavoitettavissa samassa paikassa. Kyselylomakkeen avulla voidaan käsitellä myös arkoja ja haastavia asioita, sillä vastaaja jää anonyymiksi, eikä häntä voida tunnistaa. Kyselyn haasteena voi olla vastausmäärän vähyyys. (Vilkkä 2021b, 94.) Henkilöt, jotka haastatteluun

osallistuvat, ovat kosketuksissa asian ja aiheen kanssa. Haastattelulla pystytään saamaan tarpeellista ja oikeaa tietoa kohderyhmältä. Haastattelu voi tapahtua myös internetin kautta. Kysely on yksi haastattelun muodoista. (Kananen 2017, 48–49.)

Saatekirjeen avulla kerrotaan vastaajalle, mistä tutkimusta tehdään, ketkä tutkimuksen tekevät ja mihin saatuja vastauksia tullaan hyödyntämään. Saatekirjeellä on suuri merkitys, koska se määrittää, herääkö vastaajan mielenkiinto ja kiinnostus kyselyä kohtaan ja motivoiko saatekirje vastaamaan kyselyyn. (Vehkalahti 2019, 47–48.) Kyselylomaketta kannattaa testata etukäteen, ennen kuin se annetaan kohderyhmälle. Testaamisen avulla pystytään keräämään palautetta kyselystä ja sen ymmärrettävyydestä. Testiryhmältä saadaan mahdollisia korjausehdotuksia ja huomioita kysymyksistä tai niiden puutteellisuudesta. (Vehkalahti 2019, 48.)

Opinnäytetyön prosessia voi olla hankala toteuttaa ilman kohderyhmän osallistumista. Opinnäytetyö on rajautunut kohderyhmän mukaan, joten kohderyhmää pystytään osallistamaan mukaan opinnäytetyön arviointiin. Tuotoksen merkitys ja käytettävyys on ne asiat, joita kohderyhmä pystyy arvioimaan. Palautetta voidaan pyytää, kun prosessi on saatu päätökseen ja tuotosta on mahdollisesti pystytty testaamaan. (Vilka & Airaksinen 2003, 40.)

Kävimme keskustelua toimeksiantajan kanssa siitä, miten meidän olisi järkevintä lähestyä Utran koulun henkilökuntaa. Päädyimme toimeksiantajan kanssa siihen, että osallistaisimme Utran koulun henkilökuntaa mukaan oppaan suunnitteluun Webropol -kyselyn avulla. Kysely nähtiin hyvänä ratkaisuna, koska henkilökuntaa on paljon ja heidän työnsä on kiireistä. Kyselyn avulla kartoitetaan, mitkä aiheet ovat tärkeitä henkilökunnalle seksuaali- ja turvataitokasvatuksen kannalta ja mistä aiheista tarvitaan mahdollisesti lisää tietoa. Toimeksiantajan kanssa sovimme, että kysely lähetetään hänen sähköpostiinsa, josta hän jakaa linkin Utran koulun henkilökunnalle Wilma -ohjelmiston kautta.

7.3 Arvioinnin menetelmät

Arvioinnin avulla voidaan analysoida kehittämistoiminnan prosessia ja osa-alueita. Arvioinnissa voidaan hyödyntää dokumentteja, jotka ovat syntyneet prosessin aikana. Arviointia tehdään koko prosessin ajan. Esimerkiksi toiminnan tavoite saattaa muuttua monta kertaa prosessin aikana. (Toikko & Rantanen 2009, 82–83.)

Opinnäytetyöprosessin tukena voi kirjoittaa omaa henkilökohtaista opinnäytetyöpäiväkirjaa. Päiväkirjan avulla voi dokumentoida prosessin eri vaiheita. Opinnäytetyö on laaja kokonaisuus, joten päiväkirjaa on hyvä kirjoittaa muistin tueksi. Päiväkirjaan voi merkata ylös kaikki esille tulleet ideat ja ajatukset, vastaan tulleet kirjavinkit sekä hyödyntää niitä tulevassa työssä ja lähdeluettelossa. Päiväkirja auttaa prosessoimisessa sekä selkeän raportin kirjoittamisessa. (Vilka & Airaksinen 2003, 19–22.) Päiväkirjan avulla voidaan reflektoida omaa toimintaa, muistella positiivisia ja negatiivisia kokemuksia sekä palata tarkastelemaan prosessin haastavia ja mielenkiintoisia vaiheita. Päiväkirjan avulla voidaan pohtia ja tarkastella, kuinka yhteistyö prosessin aikana sujui. (Toikko & Rantanen 2009, 81.)

Kirjoitamme henkilökohtaista päiväkirjaa koko opinnäytetyöprosessin ajan. Päiväkirja toimii tietynlaisena muistiona. Valitsimme päiväkirjan menetelmäksi, koska prosessin etenemiseen pystyy palaamaan milloin vain: mitä tehtiin, milloin tehtiin ja miksi tehtiin. Omat pohdinnat ja sovitut asiat kirjataan myös ylös. Ennen raportin aloittamista teoretietoa kirjoitetaan ylös ja merkataan tarkasti käytetyt lähteet. Kirjoituksia pystyy hyödyntämään suoraan raportoinnissa.

SWOT-analyysia voidaan käyttää arvioinnin menetelmänä suunnittelun tukena. Menetelmää hyödyntämällä pystytään tekemään arviota kehitettävästä kohteesta. Menetelmän nelikenttä koostuu vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhista. Vahvuudet ja heikkoudet koostuvat sisäisistä rakenteista, kun taas mahdollisuudet ja uhat tulevat ulkoisista rakenteista.

SWOT-analyysin pystyy toteuttamaan helposti yhdessä muiden osallistujien kanssa. (Opintokeskus Sivis 2022.)

SWOT-analyysin avulla pystymme ennakoimaan tulevan opinnäytetyöprosessin haasteita ja mahdollisuuksia. Analyysi valmistele meitä suunnitelmavaiheessa opinnäytetyön aloittamiseen. Koska uhat ja heikkoudet ovat meillä tiedossa, pystymme jo etukäteen keskustelemaan ja arvioimaan yhdessä, mitä tehdään, jos toinen sairastuu tai opinnäytetyön prosessi viivästyy.

Toiminnallinen opinnäytetyö etenee toimintaympäristössä vaiheittain vuorovaikutuksessa yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa keskustellaan, arvioidaan ja annetaan palautetta. (Salonen 2013, 6.) Kun halutaan tarkastella, onko tavoitteet saavutettu, voidaan pyytää kohderyhmältä palautetta ja arvio tuotoksen hyödynnettävyydestä. Saatu palaute tukee myös omaa arviointiprosessia. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 157.)

Laadimme koulun henkilökunnalle palautekyselyn oppaasta (liite 3) ja pyydämme toimeksiantajalta vapaamuotoisen kirjallisen palautteen koko opinnäytetyön prosessista ja sen sujuvuudesta. Olemme myös jatkuvasti yhteydessä toimeksiantajaan ja toivomme saavamme kommentteja ja palautetta työstämme. Saatu palaute tukee meidän omia arvioitamme työn onnistuvuudesta ja sen kehittämisen kohteista.

8 Opinnäytetyön prosessi

8.1 Opinnäytetyötä ohjaava prosessi

Konstruktivistisessa mallissa yhdistyy lineaarisen ja spiraalimallin vaiheet ja sisällöt. Lineaarinen malli on yksinkertainen ja selkeä prosessimalli, mutta liian suoraviivainen, eikä se todennäköisesti kuvaa opinnäytetyön prosessin vaativuutta. Spiraalimallissa korostuu suunnitelmallisuus, toiminnallisuus, toteutuminen ja arvioiminen. Konstruktivistisessa mallissa tulee esille erityisesti

osallistava ja yhteisöllinen näkökulma sosiopedagogisen työotteen lisäksi. Konstruktivistisessa mallissa on seitsemän erilaista vaihetta. (Salonen 2013, 15–20.)

Valitsimme konstruktivistisen mallin kuvaamaan opinnäytetyömme prosessia (kuvio 2). Teimme yhteistyötä toimeksiantajan kanssa ja opinnäytetyöstä syntyi opas, eli toiminnallisen opinnäytetyön tuotos. Konstruktivistisen mallin avulla pystymme arvioimaan opinnäytetyön prosessia ja tarkastelemaan sen kulkua. Reflektointi ja arviointi kulkee mukana koko prosessin ajan.

Kuvio 2. Kehittämistoiminnan konstruktivistinen malli mukailen (Salonen 2013, 20).

8.2 Aloitusvaihe

Konstruktivistinen malli alkaa aloitusvaiheesta. Aloitusvaiheessa kuvataan opinnäytetyön tarkoitus, sen tehtävä ja missä ympäristössä opinnäytetyö toteutetaan. Toimijat, jotka ovat opinnäytetyön tekemisessä mukana, esitellään aloitusvaiheessa. Aloitusvaiheessa on tärkeää keskustella yhdessä toimeksiantajan kanssa, miten tavoitteisiin päästään ja kuinka prosessi saadaan onnistumaan. (Salonen 2013, 17.)

Opinnäytetyön prosessi lähti liikkeelle aiheen pohdinnalla ja valinnalla keväällä 2021. Aiheena lasten seksuaalikasvatus kiinnosti meitä ja lähdimme miettimään, millainen opinnäytetyö voisi olla ja olisiko se toiminnallinen vai tutkimuksellinen. Päädyimme tulokseen, että toiminnallinen opinnäytetyö voisi kiinnostaa meitä enemmän, koska pääsemme kehittämään työelämästä lähtöisin olevaa tarvetta. Lähdimme etsimään opinnäytetyölle toimeksiantajaa ja Utran koulu kiinnostui opinnäytetyömme aiheesta. Heiltä nousi esille tarve kehittää alakouluikäisten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Näin opinnäytetyömme aihe laajeni myös turvataitokasvatukseen pelkän seksuaalikasvatuksen sijaan.

8.3 Suunnitteluvaihe

Aloitusvaiheen jälkeen alkaa suunnitteluvaihe. Suunnitteluvaiheessa opinnäytetyön suunnitelmaan kirjataan ylös tavoitteet, prosessin eri vaiheet, toimijat, opinnäytetyössä hyödynnettävät tutkimus-, kehittämis-, ja innovaatiomenetelmät, aineistot, teoriapohja sekä dokumentointi tavat ja niiden käsittely. Tässä vaiheessa huolellinen työskentely on erityisen tärkeää. (Salonen 2013, 17.)

Kävimme tapaamassa toimeksiantajaa toukokuussa 2021, jolloin ideoimme yhdessä opinnäytetyömme aihetta vielä tarkemmin. Esille nousseet ideat ja näkökulmat olivat hyviä työmme edistymisen kannalta, sillä saimme myös itsellemme uusia ajatuksia ja visioita. Keskustelussa nousi esille tarve lisätä

koulun henkilökunnan tietoa lasten seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta ja pohdimme, kuinka kasvatusta voitaisiin koulussa toteuttaa ja tukea. Keskustelimme turvataitokasvatuksen tärkeydestä sekä lasten ja nuorten sosiaalisen median käytöstä, joka on aiheuttanut huolta Utran koulun henkilökunnassa. Näistä aiheista tarvitaan ajankohtaista tietoa ja pohdimme, kuinka näitä aiheita voisi käsitellä lasten ja nuorten kanssa. Lapset ja nuoret käyttävät nykypäivänä internetiä ja sosiaalista mediaa hyvin itsenäisesti ja huolena on, että internetissä lapset törmäävät erilaisiin heitä hämmentäviin ja haastaviin tilanteisiin, jotka eivät ole heille tarkoitettuja. Päädyimme siihen, että opinnäytetyön tuotoksena voisi olla opas, joka on tarkoitettu koko henkilökunnan käyttöön. Suunnittelimme yhdessä toimeksiantajan yhteyshenkilön kanssa oppaan sisältöä ja ketkä kaikki mahdollisesti oppaasta voisivat hyötyä.

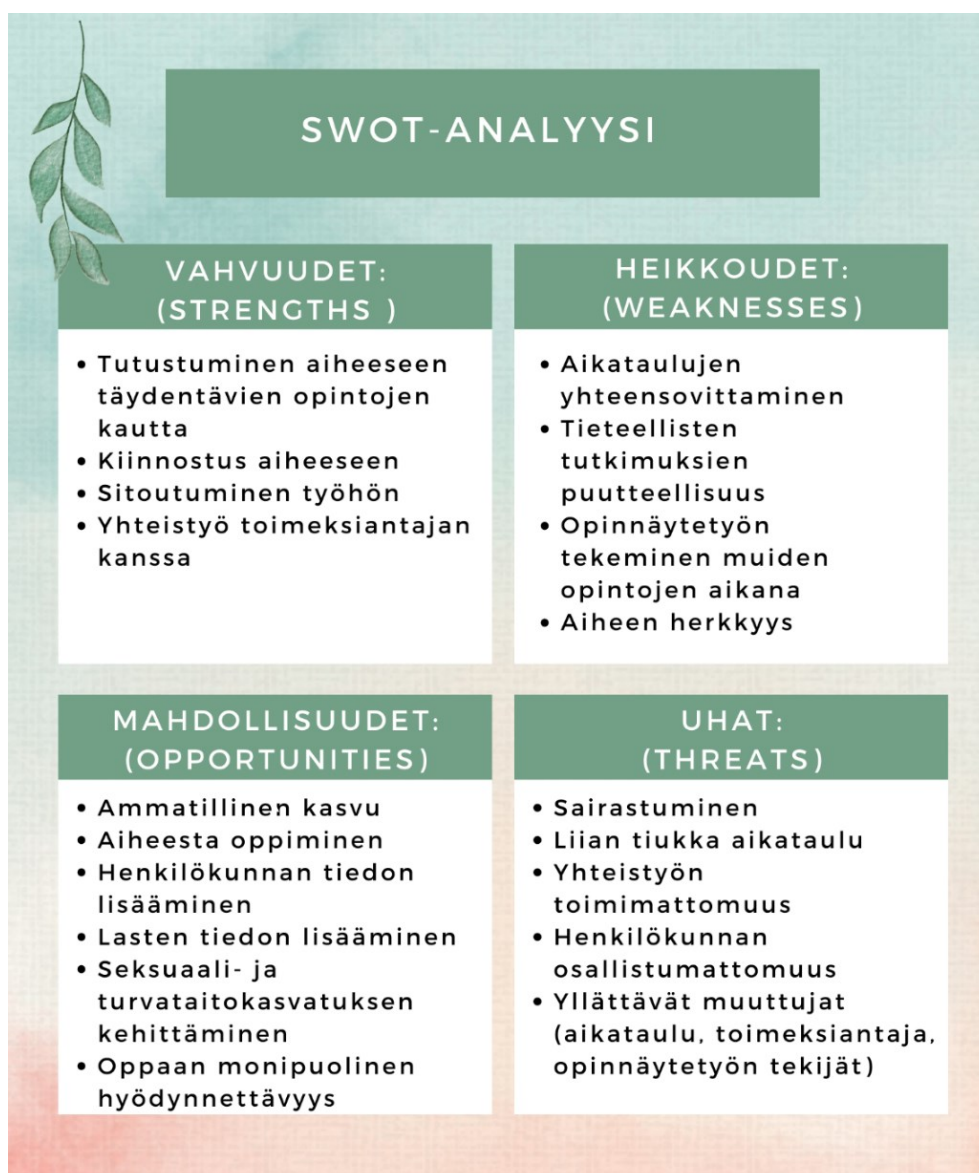
Tahdoimme myös osallistaa koulun henkilökuntaa mukaan oppaan suunnitteluun ja pohdimme yhdessä toimeksiantajan yhteyshenkilön kanssa sitä, kuinka tämä mahdollistuisi. Haasteena oli, että henkilökuntaa on koulussa paljon ja koronapandemia oli pinnalla. Päädyimme yhdessä siihen, että henkilökuntaa voisi osallistaa parhaiten kyselyn avulla, johon jokainen pääsisi yksilöllisesti vastaamaan ja vaikuttamaan.

Laadimme opinnäytetyön suunnitelman, jossa kävimme läpi opinnäytetyön prosessin vaiheet, mahdollisesti käytettävät menetelmät sekä alustavan aikataulun. Perehdyimme seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta löytyvään kirjallisuuteen, jonka avulla teoriapohja ja ymmärrys lapsen kasvusta ja kehityksestä lisääntyi. Opinnäytetyön suunnitelma hyväksyttiin keväällä 2021. Haimme syksyllä 2021 tutkimuslupaa ja teimme toimeksiantosopimuksen.

Suunnitelmavaiheen arviointimenetelmänämme toimi SWOT-arviointimenetelmä (kuva 2). Menetelmän avulla kartoitimme opinnäytetyömme työstämisvaiheeseen vaikuttavia tekijöitä. Menetelmän avulla saimme käytyä yhdessä läpi opinnäytetyömme vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet sekä uhat. Tämä auttoi meitä valmistautumaan työstämisvaiheeseen. Olemme molemmat käyneet seksuaali- ja lisääntymisterveyden täydentävät opinnot,

joissa kiinnostus ja aihealue opinnäytetyölle syntyi. Meillä oli vahva motivaatio lähteä toteuttamaan opinnäytetyötä. Nämä asiat olivat meidän vahvuksiamme. Heikkoutena kehittämistyön toteuttamisessa oli muut hoidettavat kurssit ja tehtävät, jolloin pelkäsimme, jääkö opinnäytetyölle tarpeeksi aikaa. Myös tutkitun tiedon vähäisyys seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta arvelutti.

Mahdollisuutena koimme uuden tiedon oppimisen ja ammatillisen kasvun mahdollistumisen sekä tiedon jakamisen muiden hyödynnettäväksi. Toivoimme, että oppaastamme on hyötyä sekä koululle että muille lasten kanssa toimiville aikuisille. Uhkana koimme vallitsevan koronatilanteen, yhteistyön onnistumisen sekä osallistamisen opinnäytetyön tekemiseen.

Kuva 2. SWOT-analyysi.

8.4 Esivaihe ja työstäminen

Kun suunnitelma on hyväksytty, siirrytään esivaiheeseen. Suunnitteluvaiheen jälkeen siirrytään yleensä nopeasti siihen ympäristöön, jossa on tarkoitus työskennellä. Samalla selvitetään, mitä tuleva yhdessä työskentely pitää sisällään ja kuinka vastuu jaetaan. Työstövaiheessa opinnäytetyön tekijät työskentelevät lähes päivittäin kohti yhteistä tavoitetta ja tuotosta. Tämä vaihe voi olla kaikista vaativin. Kaikki opinnäytetyön tekemiseen vaikuttavat tekijät konkretisoituvat. Ammatillisen kasvun kannalta tämä vaihe on tärkeä: itsensä kehittäminen, vuorovaikutus, suunnitelmallisuus, epävarmuuden sietäminen ja vastuullisuus kehittyvät. (Salonen 2013, 17–18.)

Laadimme koulun henkilökunnalle saatekirjeen (liite 1) sekä kyselyn (liite 2) Webropol -ohjelmalla. Kun olimme saaneet kyselyn valmiiksi, laadimme kyselystä testiversioiden ja jaoimme sen eteenpäin muille sosionomiopiskelijoille ja läheisille. Pyysimme kommentoimaan kyselyä: onko se selkeä ja johdonmukainen, puuttuuko siitä jotakin olennaista tai mitä olisi hyvä ottaa huomioon. Teimme kyselyyn pieniä sanamuokkauksia kommenttien perusteella.

Työn toimintaa ohjaavat eettiset periaatteet. Jokainen osallistuja päättää itse, tahtooko hän olla mukana tutkimuksessa eikä ketään voi pakottaa osallistumaan tutkimukseen. Tutkimukseen osallistumisesta ei saa tulla kenellekään osallistujalle haittaa tai riskejä. Osallistuja voi halutessaan keskeyttää osallistumisensa tutkimukseen missä vaiheessa tahansa. Osallistujalle tulee selvittää, mihin hän on osallistumassa ja mitä tutkimuksella haetaan ja mihin saatuja tuloksia käytetään. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7–8.)

Testikyselyn jälkeen lähetimme varsinaisen kartoituskyselyn toimeksiantajalle, joka levitti kyselyn linkkiä Utran koulun sisäisiä kanavia pitkin. Kyselyssä kartoitimme, mitkä teemat koetaan tärkeiksi seksuaali- ja turvataitokasvatuksen kannalta ja tarvitaanko eri teemojen käsittelyssä tukea. Jokainen työntekijä pystyi itse valitsemaan, tahtooko ja ehtiikö vastata kyselyymme. Korostimme myös sitä, että kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja vastaamalla kyselyyn

pääsee vaikuttamaan oppaan sisältöön. Tahdoimme selvittää, millainen opas palvelisi koulun henkilökuntaa mahdollisimman hyvin ja missä mahdollisesti tarvittaisiin tukea.

Pohdimme yhteyshenkilöme kanssa, että osallistamalla henkilökuntaa voisimme luoda ja lisätä samalla henkilökunnan kiinnostusta opasta kohtaan, jonka sisältöön he ovat itse päässeet vaikuttamaan. Kyselyn ajatuksena oli luoda opas, joka vastaa Utran koulun henkilökunnan tarpeita. Kyselyyn vastasi kuusi ihmistä. Pohdimme, olisimmeko saaneet enemmän vastaajia, jos olisimme käyneet toteuttamassa kyselyn paikan päällä koulun henkilökunnalle.

Webropol-kyselyn (liite 2) ansiosta oppaan sisältö koki muodonmuutoksen. Kyselystä selvisi suuri tarve jonkinlaiselle työvälineelle käsitellä arkojakin asioita lasten kanssa. Halusimme vastata tähän tarpeeseen. Siksi loimme oppaan, jota Utran koulun henkilökunta voi käyttää työvälineenä seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tukena.

Aloimme yhdessä miettiä oppaan rakennetta ja sitä, millainen työväline oppaasta tulisi. Kävimme tätä aihetta pohtimassa opinnäytetyön toteutuspaikassa yhdessä Karelia ammattikorkeakoulun opettajien kanssa. Saimme siellä idean, että voisimme luoda oppaaseen teoriaosuuden lisäksi tarinaosuuden, jonka avulla seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyviä teemoja voisi käsitellä ja käydä läpi yhdessä lasten kanssa. Näin pystyimme vastaamaan Utran koulun henkilökunnan tarpeeseen työvälineestä.

Opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttaa työssä käytettävät lähteet sekä niiden ajankohtaisuus. Työnteossa täytyy yhtenäen huomioda, kuka kirjan on kirjoittanut ja julkaissut. Myös internetissä löytyviä tietolähteitä voi hyödyntää, mutta täytyy olla tarkkana, millä alustalla teksti on julkaistu. (Vilka 2021a, 120–121.)

Ensin suunnittelimme yhdessä mitä kaikkia eri teemoja oppaan teoriaosuuteen tulisi. Tässä kohtaa kävimme uudestaan läpi Webropol-kyselyn tulokset ja katsoimme, mitä teemoja toivottaisiin oppaassa käsiteltävän. Haasteellisimpia

aiheita käsitellä lasten kanssa olivat porno ja sosiaalinen media, lisääntyminen sekä seksi. Valikoimme nämä ja muut toisiinsa sidoksissa olevat teemat oppaaseen. Tarkastelimme kriittisesti yhdessä oppaan teoriaosuutta ja käytettyjä lähteitä ja merkitsimme ne lähdeluetteloon. Teoriaosuuden valmistuessa lähdimme niiden teemojen pohjalta suunnittelemaan sopivia sisältöjä tarinoille. Tarinoiden suunnittelu lähti ensin siitä, että loimme yhdessä tarinoillemme päähahmon ja sivuhahmot. Teemojen jaottelun kautta jaoimme työskentelyä niin, että molemmat pääsivät kirjoittamaan tarinoita teoriaosuuden pohjalta. Jenni Vanhakangas huolehti oppaan kuvituksesta ja Jenna Parviainen oppaan jäsentelystä, sekä isommasta osasta teoriaosuutta.

Oppaan tekovaihe oli odotettua työläämpi, joten aikataulu ja jaksaminen olivat koetuksella. Erityisesti muut opinnot yhdessä opinnäytetyön työstämisvaiheen kanssa tekivät opinnäytetyön tekemisestä raskaan tuntuisen. Pyrimme kuitenkin pitämään tapaamisia noin kerran viikossa, jonka aikana kävimme läpi siihen mennessä tehdyt asiat ja mitä pyrimme saamaan valmiiksi ennen ensi viikon tapaamista. Aloitimme oppaan työstämisen tammikuussa 2022 ja oppaan arvioitavaksi Utran koulun henkilökunnalle lähtenyt versio valmistui huhtikuussa 2022. Opinnäytetyön raporttia kirjoitimme samaan aikaan oppaan kanssa, ja pystyimme hyödyntämään oppaassa käytettyjä teoriaosuuksia ja lähteitä myös raportissa.

8.5 Tarkistus- ja viimeistelyvaihe

Tarkistusvaiheessa opinnäytetyöntekijät arvioivat yhteistä tuotosta ja mahdollisesti palaavat takaisin työskentelyvaiheeseen tai siirtyvät viimeistelyvaiheeseen. Viimeistelyvaiheessa työstetään tuotos sekä kehittämishankeraportti valmiiksi, jotka muodostavat yhdessä toiminnallisen opinnäytetyön. Työstä syntynyt valmis tuotos julkaistaan, esitellään ja levitetään kohderyhmälle. (Salonen 2013, 18–19.)

Alkuperäisessä suunnitelmassamme ajattelimme, että olisimme osallistaneet myös Utran koulun oppilaita työpajan muodossa oppaan tekemiseen.

Ajatuksenamme oli itse testata oppaan käytettävyyttä seksuaali- ja turvataitokasvatuksessa. Valitettavasti tästä ajatuksesta jouduimme luopumaan, koska aikataulua ei saatu venytettyä tällaisen työpajan järjestämiseen. Ideoimme, että pyytäisimme palautetta suoraan Utran koulun henkilökunnalta. Otimme yhteyttä toimeksiantajaamme ja kysyimme, olisiko mahdollista, jos tulisimme keräämään oppaasta palautetta paikanpäälle. Toimeksiantaja kuitenkin tuli tulokseen, ettei tämä onnistuisi kevään kiireen keskellä.

Päädymme siis lähettämään arvioitavan version oppaasta Utran koulun henkilökunnalle. Parin viikon kuluttua oppaan lähettämisestä laadimme Utran koulun henkilökunnalle kyselyn (liite 3), jonka avulla keräsimme palautetta oppaasta. Kyselyn avulla saimme tietää, oliko oppaassa tarpeeksi hyödyllistä tietoa ja jäikö siitä jotain oleellista uupumaan.

Palaute oli kaiken kaikkiaan erittäin positiivista. Saimme kehuja laadituista tarinoista sekä oppaan ulkoasusta. Aika oli rajallinen ja harva oli ehtinyt lukemaan opasta, saati selaamaan sitä. Opasta ei ole vielä päästy hyödyntämään omassa työssä, joten kokemuksia oppaan käytöstä lasten kanssa emme ole saaneet. Pyysimme myös yhteyshenkilöltämme laajempaa, kirjallista palautetta, joka oli myös positiivista.

9 Tuen sua, Doris! -opas

9.1 Lähtökohdat oppaalle

Aiemmin seksuaalikasvatus on ollut ongelmakeskeistä ja pidättäytyväistä. Tämä on vahingoittanut nuorta, koska hän ei ole saanut itseä pohdituttaviin kysymyksiin vastauksia. Nuorelle on voinut jäädä ajatus, että seksuaalisuudesta ei saa puhua ja se on häpeällistä. (Vilponen 2015, 131.) Nykypäivän aikuisien lapsuudessa seksuaalikasvatus on ollut suppeaa ja siitä syystä lasten ja nuorten seksuaalisuus on vielä tabu tämän hetken maailmassa. Halusimme purkaa tätä tabua ja tuoda esille, että lapsilla ja nuorilla on oikeus turvalliseen

seksuaalikasvatukseen. Oppaan avulla halusimme rikkoa puhumattomuuden kierrettä seksuaalisuuteen liittyen. Lapsia kiinnostaa seksuaalisuuteen liittyvät aiheet ja he kyselevät aikuisilta kiperiltä ja haastaviltakin tuntuvia kysymyksiä. Lapsella on oikeus saada kuulla niihin kysymyksiin vastauksia ikätasoon sopivalla tavalla. Toivomme oppaan lisäävän keskustelua ja pohdintaa seksuaalisuudesta ja turvataidoista. Haluamme, että lapset voivat kasvaa ja keskustella kaikesta heidän mieltänsä pohdituttavista asioista ja turvautua aikuiseen tarvittaessa. Muutosta yhteiskunnassa tapahtuu koko ajan ja haluamme omalla toiminnallamme edistää seksuaali- ja turvataitokasvatusta eteenpäin.

Turvataidot ovat tärkeä osa turvallista seksuaalikasvatusta. Jokaisella lapsella on oikeus osata myös itse suojata itseään hänen hyvinvointiaan vaarantavilta tekijöiltä. Aikuisen tehtävä on suojella lasta ja puhumattomuudella aikuinen voi saattaa lapsen vaaraan. Opasta hyödyntämällä aikuiset voivat antaa ja jakaa lapsille oikeaa, teoriaan pohjautuvaa tietoa lapsen kehityksen mukaan.

Tutkimme muita opinnäytetöitä, joiden aiheena oli seksuaali- ja turvataitokasvatus. Huomasimme, että tämänkaltaisia seksuaali- ja turvataitokasvatukseen liittyviä oppaita on kyllä toteutettu, mutta löytämämme oppaat on kuitenkin tehty pääasiassa neuvolaan, varhaiskasvatukseen ja yläkouluun. Emme siis löytäneet opinnäytetyötä tai opasta seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta, jonka kohderyhmänä olisi olleet alakouluikäiset lapset ja nuoret. Tämä vahvisti ajatustamme rajata opastamme niin, että oppaan teema olisi alakouluikäisten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatus. Alakouluikäisellä tarkoitamme 7–12-vuotiaita lapsia.

9.2 Oppaan esittely

Oppaan tarkoituksena on toimia työvälineenä seksuaali- ja turvataitokasvatuksen toteuttamisessa lasten ja nuorten kanssa. Kokosimme oppaaseen jo tutkittua tietoa ja kirjallisuutta niin, että sitä on helppo tulkita (kuva 3). Opas koostuu teoriaosuudesta ja tarinaosuudesta, jotka yhdessä luovat aikuiselle työvälineen työskentelyn tueksi. Opettajat, hyvinvointiohjaajat, kouluterveydenhoitajat sekä muut henkilökuntaan kuuluvat voivat hyödyntää opasta esimerkiksi seksuaali- ja turvataitokasvatustuntien sisällön tuottamiseen. Opasta voi käyttää silloinkin, kun jollekin oppaan teeman käsittelylle on akuuttia tarvetta. Teemat ovat valikoituneet koulun henkilökunnalle laaditun kyselyn avulla, jolla kartoitimme heidän tarpeitaan opasta varten sekä ajankohtaisista aiheista nykyajan lasten ja nuorten elämässä. Koemme tällaisen oppaan olevan tärkeä, koska lapsien seksuaalikasvatus on ottanut suuria kehitysaskelaita nopeaan tahtiin eteenpäin ja sosiaalisen median käyttö on lisääntynyt.

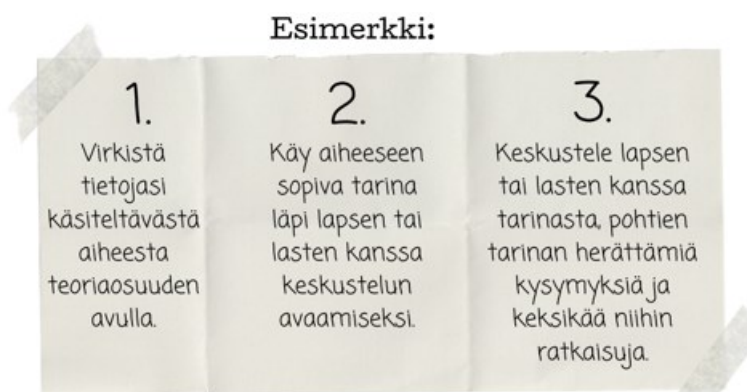
Kuva 3. Tuen sua, Doris! -oppaan kansikuva (Parviainen & Vanhakangas 2022).

Oppaan alussa tulee aikuisille tarkoitettu teoriaosuus, joka johdattelee teorian kautta kyseisiin teemoihin. Työkaluna oppaassa toimii teemoihin liittyvät opettavaiset tarinat, jotka kertovat arjen haastavista tilanteista liittyen seksuaali- ja turvataitokasvatukseen. Tarinoiden avulla lapset ja nuoret voivat pohtia ohjatusti aikuisen kanssa sitä, miten tarinoiden päähenkilö Doris selviäisi tarinoiden eri tilanteissa ja mitä ajatuksia teemat herättävät lapsissa. Näin lapset ja nuoret oppivat miten he voisivat toimia vastaavanlaisissa tilanteissa itse.

Tarinallisuuden avulla oppilas kokoaa itselleen tietoa ja pohtii opittujen asioiden merkitystä. Tiedon rakentamista voidaan tehdä yhdessä ja oppilaat voivat käydä keskustelua toistensa kanssa opitusta aiheesta ja sen merkityksestä.

Tarinoiden käyttö opetuksessa ja kasvatuksessa lisää oppilaiden hyvinvointia. Tarinoiden kautta voidaan käsitellä erilaisia tapahtumia ja haasteita, ilman yksilön henkilökohtaista kokemusta. Tarinoiden kautta voidaan saada voimauttavia kokemuksia ja pystytään torjumaan pahoinvointia sekä kertomaan omista tuntemuksista. Esimerkiksi tarinoiden ja elokuvien avulla pystytään ymmärtämään ja samaistumaan omiin ja toisten kokemuksiin. Tarinoiden hyödyntämisen avulla siis tuetaan lapsen kasvamista ja kehittymistä. Tarinoiden avulla pystytään opettamaan ja tarkastelemaan erilaisia ilmiöitä ja maailmaa. (Kinossalo 2020, 36, 47–52.)

Tarinat on luotu niin, että niitä voi käsitellä haluamassaan järjestyksessä, mikä aihe on missäkin vaiheessa lapsille ja nuorille ajankohtaista. Tämä tarkoittaa sitä, etteivät tarinat ole yhteydessä toisiinsa. Ainoastaan tarinan päähenkilö sekä sivuhenkilöt pysyvät samoina. Oppaan sisältöä voi siis hyödyntää, kun suunnitellaan seksuaalisuuteen tai turvataitoihin liittyviä oppitunteja. Opasta voi myös hyödyntää esimerkiksi tilanteissa, joissa yksittäisellä lapsella tai nuorella on ajankohtaisena jokin oppaan teemaan liittyvä asia. Teoriaosuudessa jokaisen teeman loppuun on kerätty vinkkejä mistä voi etsiä lisää tietoa aiheesta halutessaan. Oppaan alussa on kattava ohjeistus oppaan käyttöä varten. Pyrimme tekemään ohjeistuksesta mahdollisimman helpon ymmärtää (kuva 4).

Kuva 4. Visuaalinen ohjeistus oppaan käyttöön (Parviainen & Vanhakangas 2022).

9.3 Oppaan arviointi

Keräsimme oppaasta palautetta koulun henkilökunnalta Webropol kyselyn avulla (liite 3). Saamamme palautteen mukaan olemme onnistuneet luomaan Utran koulun henkilökunnalle käyttöön oppaan, joka voi toimia heillä työvälineenä heidän käsitellessä lasten kanssa seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Palautteen mukaan tekemämme opas on laadukas ja hyvä kokonaisuus, joka käsittelee laajasti seksuaali- ja turvataitokasvatuksen teemoja. Myös oppaan ulkoasua keuhuttiin loistavan visuaaliseksi. Yksi palautteeseen vastanneista kertoi oppaan tulevan käyttöön hänen opetuksessaan ja tämä tieto on meille enemmän, kuin tavoitteen saavuttaminen. Jokainen vastaaja koki myös, että oppaan tarinat helpottavat seksuaali- ja turvataitokasvatuksen teemojen käsittelyä lasten kanssa.

Oppaaseen olisimme voineet kirjoittaa enemmän tarinoita ja käsitellä enemmän muita seksuaalisuuteen liittyviä aiheita, mutta jouduimme ajankäytön vuoksi tekemään rajauksia koulun henkilökunnan tarpeiden mukaisesti. Utran koulun henkilökunnalle laaditussa palautteessa nousi esille myös toive, että oppaaseen olisi sopinut käsiteltäväksi myös muunsukupuolisuus ja eri sukupuolet. Tämä palautteessa ilmi tullut aihe oli yksi niistä teemoista, jotka jouduimme rajaamaan pois.

Opasta emme ole päässeet esittelemään ja testaamaan lapsiryhmälle, joten kun opas vihdoon pääsee näkemään päivänvalon saattaisi siihen tulla enemmänkin korjaus- ja lisäysehdotuksia. Oppaan heikkous onkin se, ettei sen toimivuutta ole testattu ryhmällä. Pääsimme kuitenkin testaamaan oppaan tarinoita 10-vuotiaan lapsen kanssa, joka löytyi lähisuvusta. Oppaasta valittiin kaksi tarinaa, jotka luettiin kyseisen lapsen kanssa. Tarinoiden tarkoituksena oli saada aikaan keskustelua kyseisistä teemoista ja tässä tarinat onnistuivat hyvin.

10 Pohdinta

10.1 Johtopäätökset

Seksuaalikasvatuksen tulisi pohjautua lapsen kehitykseen ja ikään sopivaksi. Seksuaalikasvatus perustuu tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen ja jokaisen itsemääräämisoikeuteen. Seksuaalikasvatuksen tavoitteena on arvostaa ja kunnioittaa muita ihmisiä. Lapsi ja nuori ymmärtää, että on monta erilaista tapaa elää ja olla olemassa. Omien tarpeiden ja tunteiden tunnistamista sekä sanoittamista opetellaan ja otetaan toiset huomioon. Jokaisen tulisi saada oikeaa, ajankohtaista tietoa seksuaalisuuteen liittyen. Seksuaalikasvatuksen avulla lapset ja nuoret oppivat muodostamaan tärkeitä ja merkityksellisiä ihmissuhteita. Seksuaalikasvatuksen avulla muutetaan ja kehitetään yhteiskuntaa myönteisempään suuntaan. (Maailman terveysjärjestön Euroopan aluetoimisto ja BZgA 2010, 28.)

Opetussuunnitelma näyttää suunnan seksuaalikasvatukselle. Opetuksella vastataan nykyajan tarpeisiin ja tavoitteena on, että oppija kokee osaavansa ja pystyvänsä vaikuttamaan omaan elämäänsä ja häntä autetaan vahvistamaan käsitystä omasta identiteetistään ja seksuaalisuudestaan. Opetuksen avulla ollaan oppijan tukena ja voidaan pohtia kriittisesti tiedon todenmukaisuutta ja sisältöä. (Bildjuschkin 2015, 3.) Lapset kohtaavat elämässään erilaisia ilmiöitä ja heidän vastaansa tulee paljon vaihtelevaa tietoa. Jos keskustelu seksuaalisuudesta ja turvataidoista aloitetaan vasta murrosiässä, lapsi on ehtinyt muodostaa asioista jo oman näkemyksensä. Seksuaali- ja turvataitokasvatus tulisi siis aloittaa tarpeeksi aikaisin. (Sahlstén 2019.)

Opetussuunnitelmaan sisällytyt seksuaalikasvatustunnit ovat tarpeellisia ja ajankohtaisia. Jos seksuaalisuuteen liittyvistä asioista ei ole aiemmin puhuttu lasten kanssa, voi lapsi tuntea olonsa epämukavaksi näitä aiheita käsiteltäessä. Kun lasten kanssa keskustellaan seksuaali- ja turvataitoihin liittyvistä asioista, lapsi oppii ymmärtämään omia rajojaan ja kuinka suojautua seksuaaliselta väkivallalta. Seksuaalikasvatuksen avulla myös opettaja voi tarkastella omaa

arvomaailmaansa ja suhtautumistaan seksuaalisuuteen. Valmiit opetusmateriaalit ja suunnitelmat ovat hyödyllisiä ja tukevat opettajia seksuaalikasvatustuntien järjestämisessä. Seksuaali- ja turvataitokasvatuksesta ei pitäisi olla haittaa lapsille. (Newby & Mathieu-Chartier 2018, 96–101.)

Opinnäytetyön tarkoituksena oli edistää ja tukea alakouluikäisten lasten seksuaalikasvatusta. Opinnäytetyöprosessin alussa keskustelimme toimeksiantajan kanssa ja turvataitojen käsittely yhdessä seksuaalikasvatuksen kanssa osoittautui tarpeelliseksi, sillä molemmat liittyvät vahvasti toisiinsa. Näin aiheemme rajautui seksuaali- ja turvataitokasvatukseen. Tavoitteena oli tuottaa koulun henkilökunnalle konkreettinen työväline kasvatuksen tueksi. Tuotoksena syntyi opas, jota hyödyntämällä henkilökunta voi järjestää ja toteuttaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta.

Saavutimme tavoitteen ja opas valmistui. Kuitenkin oppaan valmistuminen pitkittyi muiden opintojaksojen ja tehtävien vuoksi. Opasta ei myöskään ole voitu kunnolla testata rajallisen ajan ja koulun henkilökunnan kiireiden vuoksi. Oppaasta olisi voinut tehdä suppeamman, jolloin aikaa olisi säästynyt ja toteutusvaihe ei olisi välttämättä ollut niin kuormittava, mutta koimme, että kaikki oppaaseen tulleet teemat olivat mielestämme välttämättömiä ja tärkeitä. Oppaasta saadun palautteen mukaan onnistuimme oppaan tekemisessä hyvin: opas on helposti luettava, tarinat ovat lapsiystävällisiä ja oppaan visuaalinen ilme on hieno ja kiinnostava.

Opinnäytetyön prosessin laajuus ja työmäärä yllätti meidät. Opinnäytetyön aihe ja ajatus lähti hahmottumaan ikäryhmän ja oman mielenkiinnon mukaan. Lähdimme tavoittelemaan itsellemme toimeksiantajaa ja ideoimaan opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitetta. Toimeksiantajan kanssa yhteydenpitäminen oli sujuvaa ja ideointi yhdessä innosti tarttumaan opinnäytetyöhön. Tutkimusluvan ja toimeksiantosopimuksen kanssa oli hiukan haasteita, kun selvittelimme kuka kaikki asiakirjat voi allekirjoittaa. Tämä onneksi selvisi ajan kanssa.

Opinnäytetyötä varten perehdyimme kattavasti tarjolla olevaan kirjallisuuteen, tutkimuksiin ja opinnäytetöihin, jotka liittyivät seksuaali- ja turvataitokasvatukseen. Tutkittua tietoa alakouluikäisten lasten seksuaalisuudesta ja seksuaalikasvatuksen hyödyistä oli tarjolla niukasti. Aiempia opinnäytetöitä seksuaalikasvatuksesta löytyi, mutta niitä ei juurikaan ollut kohdennettu alakouluikäisiin lapsiin. Tarkastelimme myös erilaisia oppaita, joita seksuaali- ja turvataitokasvatuksen tueksi on tehty.

Opinnäytetyössä käyttämämme menetelmät tukivat hyvin tavoitteen saavuttamista. Kyselylomakkeella saimme kerättyä henkilökunnalta toiveet oppaan sisältöä varten sekä kartoitettua, mitkä aiheet koettiin haastaviksi. Reflektointi ja arviointi kulkivat mukana koko prosessin ajan ja päiväkirjan avulla pystyi palaamaan aiempiin pohdintoihin ja ratkaisuihin. Palautelomake antoi meille tietoa siitä, mitä teemoja oppaaseen olisi voinut vielä lisätä ja kuinka olimme onnistuneet oppaan tekemisessä. SWOT-analyysin avulla pystyimme jo etukäteen ennakoimaan, mitä haasteita opinnäytetyön aikana voi mahdollisesti olla ja miten pystymme niihin itse vaikuttamaan.

Koimme kyselyn olevan hyvä tapa saada esille ideoita ja tarpeita teemoista, joita oppaassa olisi hyvä käsitellä. Tässä täytyi huomioida myös aiheen herkkyys. Koronaviruksen vuoksi ajattelimme, että tiedonkeruu on parempi toteuttaa sähköisessä muodossa, jolloin jokainen halukas pystyy kyselyyn vastaamaan olinpaikastaan riippumatta. Tosin jos olisimme käyneet paikan päällä kyselyn kanssa, olisimme saattaneet saada enemmän vastauksia. Palautetta olisimme myös halunneet käydä keräämässä paikanpäältä, mutta koulun kevään kiireiden vuoksi siihen ei ollut mahdollisuutta.

Jälkeenpäin ajatellen koulun henkilökuntaa olisi voinut osallistaa oppaan tekoon enemmän. Pyrimme siihen, ettemme kuormittaisi ennestään kiireistä Utran koulun henkilökuntaa oppaan suunnitteluvaiheessa. Halusimme, että heidän osallistumisensa suunnitteluun olisi mahdollisimman vaivatonta ja helppoa. Yritimme päästä tapaamaan palautteen toivossa Utran koulun henkilökuntaa kasvotusten, mutta tapaaminen heidän kanssaan ei onnistunut Utran koulun toimintaan liittyvistä syistä ja tämän ymmärsimme täysin. Jäimme kuitenkin

pohtimaan, olisimmeko voineet itse toimia paremmin, jotta tapaaminen olisi saatu järjestettyä. Ennakoimalla aikaisemmin suunnitteluvaiheessa olisimme voineet mahdollisesti sopia ennakkoon päivän, jolloin tulemme palautetta keräämään koululle esimerkiksi henkilökunnan palaverin yhteydessä.

10.2 Luotettavuus ja eettisyys

Eettinen ja luotettava tieteellinen tutkimus syntyy, kun noudatetaan hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia. Tutkimusta tehdessä tulee olla rehellinen sekä tarkkaavainen, myös raportoinnissa. Tiedonhankinnassa tulisi kriittisesti tarkastella tiedon totuudenmukaisuutta ja tuoda esille omassa työssä hyödynnettävät lähteet. Tutkimuksen tulee olla tarkkaan suunniteltu ja sen etenemistä tulee seurata ja arvioida sekä tarvittavat tutkimusluvut täytyy olla kunnossa. Kaikkien tutkimuksen tekoon osallistuvien työnjako sekä vastuut tulee olla selvillä ennen tutkimuksen aloittamista. Jokaisen tutkijan vastuulla on noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6–7.)

Olemme harjoitelleet tiedonhankintaa ja kirjoittamista sekä lähteisiin viittaamista koko opiskeluajan. Keskustelimme lähteistä ja arvioimme yhdessä niiden todenmukaisuutta. Tässä auttoi aiemmat opinnot ja ohjeistukset. Teimme opinnäytetyön suunnitelman huolellisesti ja odotimme sen hyväksymistä, ennen kuin lähdimme itse opinnäytetyöprosessiin. Opinnäytetyön suunnitelma oli hyvä pohja opinnäytetyön aloittamiselle ja siihen tuli aina palattua raporttia kirjoittaessa. Heti suunnitelman hyväksymisen jälkeen selvitimme ja allekirjoitimme tutkimusluvut ja toimeksiantosopimuksen, jonka jälkeen siirryimme vasta toteutusvaiheeseen. Jaoimme vastuun kaikessa puoliiksi ja keskustelimme, milloin kuka tekee mitäkin ja miten toimitaan jatkossa.

Opinnäytetyöhön ja sen luotettavuuteen vaikuttaa käytetyt lähteet ja niiden ajantasaisuus. Työssä täytyy käyttää jatkuvasti lähdekritiikkiä ja pohtia, miltä vuodelta teos on, kuka sen on kirjoittanut tai missä se on julkaistu. (Vilkkä 2021a, 120–121.) Raporttia sekä opasta kirjoitettaessa tarkistimme lähdeviitteet

moneen kertaan varmistaaksemme niiden olevan oikein. Pyrimme myös käyttämään teorialähteenä ajankohtaista tietoa, joka olisi julkaistu lähivuosina.

Eettiset periaatteet ohjaavat tutkijan toimintaa. Jokaisella tutkimukseen osallistuvalla on itsemääräämisoikeus ja sitä täytyy kunnioittaa, muuten luottamus voi rikkoutua. Ketään ei voi pakottaa osallistumaan tutkimukseen. Tutkimuksesta ei saa aiheutua haittaa tai riskejä kenellekään. Täytyy kuitenkin muistaa, että tutkimustilanteet voivat aiheuttaa ihmisissä erilaisia reaktioita. Eettiset periaatteet on luotu tukemaan tutkijoiden työtä sekä turvaamaan tutkimukseen osallistuvia ihmisiä. Tutkimukseen osallistujilta täytyy saada suostumus tutkimukseen, esimerkiksi suullisesti tai kirjallisesti. Osallistuja voi myös keskeyttää tutkimukseen osallistumisensa missä vaiheessa tahansa tai peruuttaa suostumuksen. Osallistujan tulee saada tietoonsa, mitä tutkimuksella tavoitellaan, miten henkilötietoja käsitellään ja mikä hänen osansa tutkimuksessa on. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7–8.)

Kun aineistoa kootaan tutkimusta varten, tulee aina kertoa osallistujalle, mitä tutkitaan, kuinka tutkitaan ja mihin tietoa tullaan käyttämään. Näin osallistuja saa kokonaiskuvan tutkimuksesta ja voi arvioida, osallistuuko hän tutkimukseen. Tiedottamisen voi hoitaa suullisesti, sähköpostilla tai esimerkiksi kyselyn johdannossa. Tärkeää on turvata osallistujan yksityisyys ja käsitellä henkilötietoja luottamuksellisesti. Osallistujaa tulisi motivoida osallistumaan tutkimukseen. (Vilkkä 2021a, 116.)

Lähetimme Utran koululle saatekirjeen (liite 1), ennen kuin laadimme itse kyselyn koulun henkilökunnalle. Halusimme saada henkilökunnan kiinnostumaan opinnäytetyöstämme sekä osallistumaan kyselyyn ja vaikuttamaan oppaan sisältöön. Henkilötietoja emme keränneet ollenkaan, vaan kysely oli anonyymi, johon pääsi vastaamaan heille lähetetyllä linkillä. Kertasimme kyselyn alussa myös, mitä varten kysely on tehty ja mihin tietoja käytetään. Myös palautekyselyyn (liite 3) vastattiin anonyymisti. Kerroimme myös, että kaikki vastaukset poistetaan opinnäytetyön valmistuttua, eikä vastauksia käytetä mihinkään muuhun, kuin opinnäytetyöhön. Korostimme, että kyselyyn ei ole pakollista vastata ja jokainen saa itse päättää

osallistumisestaan. Sekä kyselyn ja palautteen vastaukset olivat ainoastaan meidän katsottavissa ja tarkasteltavissa.

10.3 Ammatillinen kasvu

Ammatillinen kasvu on yksilön henkilökohtainen muutosprosessi. Ammatilliseen kasvuun kuuluu oman osaamisen, tunteiden ja toiminnan reflektointi. Oma ammatti-identiteetti kehittyy ohjauksen ja palautteen myötä. Opinnot yhdistävät uuden tietoperustan käytännön taitoihin, joita hyödynnetään arjen toiminnassa. Yksilöllä on suuri vastuu ohjata omaa oppimistaan. Asiantuntijuus kehittyy työelämässä kokemuksen kautta, jossa myös ammatillinen kasvu ja oppiminen jatkuu. (Raatikainen, Rahikka, Saarnio & Vepsä 2019, 34–40.) Oma asiantuntijuus kehittyy kirjoitusprosessin aikana sekä tarkasteltaessa kriittisesti omaa kirjoitusta. Tekstin tuottaminen ja muokkaaminen sekä ongelmakohtien ratkaiseminen kehittyy prosessin edetessä. (Kostamo ym. 2022, 65.)

Toiminnallinen opinnäytetyö on yhdessä tehty prosessi, jossa jokainen jakaa omaa tietotaitoaan yhteisen työn hyväksi. Toisten kuunteleminen ja huomioiminen, näkökulmien ymmärtäminen, keskustelutaidot sekä joustavuus kehittävät ammatillista kasvua. (Kostamo ym. 2022, 20.)

Omaan tulevaan työllistymiseen voi vaikuttaa opinnäytetyön avulla.

Toiminnallisen opinnäytetyön aiheen tulee liittyä omaan koulutusalaan sekä opintoihin. Kun opinnäytetyöllä on toimeksiantaja, päästään yhdessä kehittämään uusia innovaatioita ja luomaan suhteita työelämään. Prosessi etenee hallitusti ja kaikilla on yhteiset tavoitteet työskentelyn etenemiseksi. Työkentältä tuleva aihe tukee myös ammatillista kasvua. (Vilka & Airaksinen 2003, 16–17.)

Aikuiset eivät pysty juurikaan suojaamaan lapsia seksuaalisuuteen liittyviltä uhkatekijöiltä muilla tavoin kuin tarjoamaan heille oikeaa ja tutkittua tietoa seksuaalisuudesta. Opinnäytetyömme avulla halusimme kehittää omaa ammatillista osaamistamme seksuaali- ja turvataitokasvatuksen osalta.

Koemme opinnäytetyömme hyödylliseksi tulevaisuuden kannalta, kun työskentelemme lasten ja nuorten kanssa.

Sosiaalialan kompetenssit kuvaavat hyvin sosiaalialan ammatillista ydinosaamista. Näitä on hyvä tarkastella silloin, jos pohditaan omaa ammatillista kasvua sosiaalialalla. Opinnäytetyön prosessi on kehittänyt useampaa kompetensseihin kuuluvaa osa-aluetta; sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen. (Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto 2016.) Näistä viimeinen ei juurikaan päässyt kehittymään opinnäytetyön aikana.

Eettinen osaamisemme on kehittynyt opinnäytetyön aikana monella tavalla. Esimerkiksi kyselyjä laatiessa ja jakaessa huolehdimme, että jokainen pystyy vastaamaan kyselyihin anonymisti. Ensimmäisessä kyselyssä, jossa kartoitimme Utran koulun henkilökunnan tarpeita oppaalle, kysyttiin hyvin henkilökohtaisia mielipiteitä ja ajatuksia. Tästä syystä pidimme tärkeänä, että vastaukset jätetään anonymiminä.

Noudatimme oppaassamme Opetushallituksen (2022b) sukupuolitietoisien opetuksen mukaisia ohjeistuksia. Tarinoissa pyrittiin välttämään turhaa sukupuolittamista. Yhdessä tarinassa käsitellään myös sivujuonena sukupuolen ilmaisua liittyen pukeutumiseen. Tällä tavoin halusimme edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Oppaamme teemat saattavat kuitenkin aiheuttaa arvostiriitoja. Jotkut voivat olla sitä mieltä, ettei joitain oppaassa käsiteltäviä aiheita voi lasten kanssa käydä läpi ollenkaan. Olemme kuitenkin käyttäneet omaa ammatillista arviointikykyämme siihen, että olemme saaneet luotua tarinoista lapsiystävällisiä. Olemme aikuisille suunnatuissa teoriaosuuksissa pyrkineet perustelemaan lähteitä käyttäen, miksi kyseinen teema on osa opasta.

Koska emme päässeet kohtaamaan oppilaita opinnäytetyömme aikana on asiakastyön osaamisemme kehitys ollut vähäistä. Kuitenkin kompetensseja

katsastelemalla ainakin yksi osa asiakastyön osaamisestamme on kehittynyt suuresti. Nimittäin hyvinvointia suojaavien- ja riskitekijöiden tunnistaminen sekä ennalta ehkäisevän ja varhaisen tukemisen näkökulmien tunnistaminen (Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto 2016.) Turvataitokasvatuksessa on pääasiassa kyse nimenomaan ennalta ehkäisevästä työskentelystä, jonka tarkoituksena on tunnistaa suojaavat- ja riskitekijät lasten arjessa.

Palvelujärjestelmä osaamisen näkökulmasta olemme erityisesti päässeet tutustumaan kasvatukseen- ja koulutuspalveluihin. Olemme perehtyneet perusopetuksen alempien luokkien opetussuunnitelmaan, opetukseen ja ohjaukseen. Olemme päässeet myös tutustumaan perusopetuksessa mukana oleviin ammattilaisiin. Uutena ammattinimikkeenä tuli esimerkiksi peruskouluissa toimivat hyvinvointivalmentajat. Meidät otettiin Utran koululla hyvin vastaan ja meidän asiantuntijuuteemme luotettiin. Teimme opasta yhdessä Utran koulun henkilökunnan kanssa, joten olemme päässeet kokeilemaan monialaista yhteistyötä käytännössä.

Yhteiskuntaosaamista olemme päässeet harjoittelemaan koko opinnäytetyön prosessin ajan. Kriittinen reflektio on ollut tärkeää prosessin jokaisessa vaiheessa, mutta erityisesti raportointi vaiheessa. Oppaan taustalla on piileskellyt ajatus siitä, että pystyisimme omalla tuotoksellamme vaikuttamaan seksuaali- ja turvataitokasvatukseen haasteisiin. Lasten hyvinvointia vaarantavat ulkopuoliset uhat ovat ennalta ehkäistävissä seksuaali- ja turvataitokasvatuksella. Jos lapset tietävät oikeuksistaan, he myös pystyvät puolustamaan itseään ja pyytämään tarvittaessa apua.

Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen on konkretisoitunut opinnäytetyön aikana. Pääsimme verkostoitumaan Utran koulun henkilökunnan kanssa ja kehitimme yhteistyöllä oppaan. Olemme suunnitellut, toteuttanut ja arvioinut opasta tarkoituksenaan kehittää Utran koululla tapahtuvaa seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Opinnäytetyön prosessi on antanut meille erilaisia näkökulmia kehittämistyöhön sekä opettanut käytännössä prosessin eri vaiheet.

Opinnäytetyön prosessissa on korostunut, kuinka tärkeää ennakointi ja suunnitelmallisuus ja vastuunjakaminen on.

Opinnäytetyön myötä päätöksien ja valintojen tekeminen sekä kärsivällisyys keskeneräisiä asioita kohtaan ovat kehittyneet. Opinnäytetyöprosessimme kesti reilu puolitoista vuotta, johon mukaan mahtui paljon erilaisia tunteita ja kokemuksia. Yhteistyötaidot ja vastuun jakaminen toisen kanssa herätti keskustelemaan ja vaihtamaan ajatuksia. Yhteistyö on ollut erittäin tärkeää opinnäytetyön kannalta niin meidän kuin toimeksiantajan kesken.

10.4 Hyödynnettävyys ja jatkokehitys

Opinnäytetyö ja sen tuotoksena syntynyt opas tukee alakouluikäisten lasten kanssa työskenteleviä aikuisia. Opas sisältää tarinoita, joita yhdessä lukemalla lasten kanssa voidaan tarkastella tarinan tapahtumia ja peilata tilanteita mahdollisesti myös omaan ympäristöön. Lapset voivat pohtia yhdessä turvallisen aikuisen kanssa seksuaalisuuteen ja turvataitoihin liittyviä aiheita. Opasta voisi mahdollisesti käyttää myös lasten vanhemmat. Myös nuorisotyössä ja lastensuojelussa ammattilaiset voisivat hyödyntää oppaan teoriapohjaa ja käydä tarinoita läpi yhdessä lasten kanssa. Opas antaa hyvät lähtökohdat seksuaalikasvatukselle ja seksuaalisuuden puheeksi ottamiselle.

Opasta voisi kehittää lisäämällä tarinoita ja ottamalla lisää seksuaalisuuteen ja turvataitoihin liittyviä teemoja mukaan oppaaseen. Palautekyselyssä (liite 3) tuli esille tarve myös sukupuoliin liittyvän termistön avaamiselle. Erityisesti sukupuolen moninaisuuteen kuten muunsukupuolisuuteen liittyen olisi kaivattu enemmän tietoa. Valikoimme ja rajasimme oppaan sisällön koulun henkilökunnan vastausten perusteella. Ne aiheet, jotka koettiin tärkeiksi ja mistä kaivattiin lisää tietoa sekä teemat, jotka olivat ajankohtaisia, sisällytimme oppaaseen.

Alun perin ajatuksena oli toteuttaa lapsille yhteinen työpaja, jossa käydään läpi seksuaalisuuteen ja turvataitokasvatukseen liittyviä teemoja ja lapset olisivat

päässeet vaikuttamaan myös oppaan sisältöön. Valitettavasti aika oli opinnäytetyön prosessissa rajallinen, eikä se riittänyt työpajan pitämiseen. Myös aikuisille voisi järjestää työpajan, jossa käsitellään seksuaalisuutta ja turvataitoja sekä myös omia kokemuksia omasta lapsuudesta ja seksuaalikasvatuksesta. Mielenkiintoista olisi myös tutkia, kuinka seksuaali- ja turvataitokasvatus on muuttunut vuosien saatossa ja kuulla aikuisten kokemuksia.

Olemme saaneet kommentteja siitä, onko meillä tulevaisuudessa tarkoituksena julkaista oppaasta jopa kirja. Ajatuksena tämä ei ole mahdoton, mutta koska opasta ei ole testattu opetusympäristössä ja todettu siellä toimivaksi, tuntuu kirjan julkaiseminen siksi vielä kaukaiselta haaveelta. On kuitenkin mielenkiintoista pyöritellä ajatuksia siitä, millainen kirja voisi olla. Kirjoja voisi olla myös useita, jokaiselle tarinalle omansa tai sitten samalla tavalla kokoelma tarinoita, kuin oppaassakin on.

Lähteet

- Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorille – Opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-611-3>. 18.4.2021.
- Ahtola, A., Forsström, T. & Paalanen, T. 2019. Nautinnon aika. Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Bildjuschkin, K. 2015. Seksuaalikasvatuksen tueksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-542-4>. 24.8.2022.
- Cacciatore, R. & Korteniemi-Poikela E. 2019. Rakkaus, ilo, rohkeus – seksuaalisuuden portaat. Helsinki: Minerva kustannus Oy.
- Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 212/2018.
- Heikinheimo, A. & Tasola, S. 2007. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vaikutukset. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat. Teoksessa Laiho, M. (toim.) Forssa: Forssan kirjapaino 20–24.
- Hietämäki, J., Husso, M. & Arponen, T. 2020. Tyttöjen ja poikien väliset erot seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertomisessa. Yhteiskuntapolitiikka 85 (2020): 5–6. 542–553. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020112593236>. 24.8.2022.
- Ikonen, R. & Halme, N. 2018. Lasten ja nuorten kokemaa seksuaalista häirintää ja väkivaltaa. Kouluterveyskyselyn 2017 tuloksia. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-091-4>. 24.8.2022.
- Ikonen, R. & Helakorpi, S. 2019. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019091528281>. 24.8.2022.
- Innokylä. 2022. Erätauco – dialoginen keskustelu. <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/eratauco-dialoginen-keskustelu>. 9.6.2022.
- Joensuu. 2022. Utran koulu. <https://www.joensuu.fi/utrankoulu>. 7.4.2022.
- Kananen, J. 2017. Kehittämistutkimus interventiotutkimuksen muotona – opas opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittajalle. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja – sarja. Suomen yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
- Kauppinen, R. 2007. Virtuaalisen maailman turvattomuus – lapset verkkojen viettäessä? Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat. Teoksessa Laiho, M. (toim.) Forssa: Forssan kirjapaino 38–40.
- Kihlström, M. 2020. Oikeilla nimillä – seksuaalikasvatusopas aikuisille. Helsinki: Kustannusyhtiö Kosmos.
- Kinossalo, M. 2020. Tarinan voima opetuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kivelä, I. & Lehto, M. 2017. 0–10-vuotiaiden seksuaalisuuden tukeminen – opas vanhempien tueksi. Savonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. Opinnäytetyö. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017111116905>. 24.8.2022.
- Korhonen, L. 2021. Kiusaaminen. Pulassa lapsen kanssa. <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00028>. 22.4.2022.

- Koski, I. & Luukkainen, M. 2020. MUN OIKEUDET, KEHO JA RAJAT – Seksuaalikasvatusopas koulun työntekijöille. Karelia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020120726528>. 24.8.2022.
- Koskinen, E. & Liuski, R. 2020. Missä menee mun rajat? – Työväline seksuaalisuuden ja turvataitojen tueksi varhaiskasvatukseen. Karelia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020060817594> 31.8.2022.
- Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House.
- Lajunen, K., Andell, M., Jalava, L., Kemppainen, K., Pakkanen, M., & Ylenius-Lehtonen, M. 2012. Turvataitoja lapsille. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-796-7>. 2.5.2021.
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609.
- Loisto Settlementti. 2022. Sua varten somessa. <https://loistosetlementti.fi/sua-varten-somessa/>. 22.4.2022.
- Newby, K.V. & Mathieu-Chartier, S. 2018. Spring fever: process evaluation of a sex and relationships. Sex education. Vol. 18 (1), 90–106. Ebscohost. 1.8.2022.
- Nivala, E. & Ryyänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka – Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Nuorten Exit. 2019. Ei seksuaaliselle kaltoinkohtelulle – Opas seksuaalisen kaltoinkohtelun ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi nuorisotyössä. https://nuortenexit.fi/wp-content/uploads/2020/09/nuortenexit_esite_seksuaalinenhairinta_rgb_aineisto.pdf. 30.5.2022.
- Nuorten Exit, 2020. Toimintaohjeita ja tietoa ammattilaisille – Nuorten seksuaalinen kaltoinkohtelu. <https://nuortenexit.fi/wp-content/uploads/2020/09/Nuorten-Exit-opas-2020.pdf>. 30.5.2022
- Opetushallitus. 2020. Kiusaamisen vastainen työ koulussa ja oppilaitoksissa. Oppaat ja käsikirjat 2020:3a. [oph.fi/sites/default/files/documents/kiusaamisen_vastainen_ty_o_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kiusaamisen_vastainen_ty_o_kouluissa_ja_oppilaitoksissa.pdf). 21.4.2022.
- Opetushallitus. 2022a. Puhetta seksuaalisuudesta. Hyvän seksuaaliterveyden rakennuspalikat. <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/kouluikaisten-terveyden-polku/puhetta-seksuaalisuudesta>. 11.7.2022.
- Opetushallitus. 2022b. Sukupuolittietoinen opetus ja ohjaus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sukupuolittietoinen-opetus-ja-ohjaus>. 11.7.2022.
- Opintokeskus Sivis. 2022. SWOT-analyysi. <https://www.ok-sivis.fi/jarjestoarvioinnin-ilmansuuntia/arvioinnin-tiedonkeruun-menetelmia/swot-analyysi.html>. 11.7.2022.
- Pelastakaa lapset ry. 2007. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat. Forssa: Forssan kirjapaino. http://frantic.s3.amazonaws.com/pelastakaalapset/2016/02/01155657/Kirja-2007_web.pdf. 22.4.2022.
- Pelastakaa lapset ry. 2018. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja siihen liittyvä kiusaaminen digitaalisessa mediassa. <https://pelastakaalapset.s3.eu-west->

- 1.amazonaws.com/main/2018/08/31131602/Sexting_raportti_web-002.pdf. 22.4.2022.
- Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. & Vepsä, P. 2019. Ammattina sosionomi. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Sahlstén, S. 2019. Mikä muuttuu lapsen seksuaalisessa kehityksessä koulun alettua? <https://kasvukaruselli.com/2019/08/17/mika-muuttuu-lapsen-seksuaalisessa-kehityksessa-koulun-alettua/> 2.8.2022.
- Suomen ammattikorkeakoulujen sosiaalialan koulutuksen verkosto. 2016. Sosiaalialan tutkinnot ja kompetenssit. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>. 22.6.2022.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>. 24.8.2022.
- Spišák, S. 2016. Median seksisisällöt ja mediakasvatus. Mediakasvatusseuran julkaisuja 3/2016. <http://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2018/06/Median-seksisisallot-ja-mediakasvatus.pdf>. 30.5.2022.
- Suvivuo, P. 2015. Koulun seksuaalikasvatus nuorten seksuaaliterveyden edistäjänä. Terveesti nyt ja huomenna – Näkökulmia yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan terveyden edistämiseen. Teoksessa Laaksonen, C., Suvivuo, P. & Kuukasjärvi, A. (toim.) Turku: Turun ammattikorkeakoulun raportteja 219, 56–66.
- Takala, A. & Takala, S. 2019. Medianuoruus – opas aikuisille. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2019. Helsinki: Aksidenssi. https://mediakasvatus.fi/wp-content/uploads/2019/03/Medianuoruus_web.pdf. 28.4.2022.
- Tarjamo, K & Karvinen, M. 2018. Sukupuolineutraalissa ja sukupuolitietoisessa kasvatuksessa on eroja. <https://seta.fi/2018/09/26/sukupuolineutraalissa-ja-sukupuolitietoisessa-kasvatuksessa-on-eroa/>. 18.4.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-174-7>. 24.8.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Lasten ja nuorten hyvinvointi – kouluterveyskysely. Tilastoraportti 30/2021. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021091446139>. 24.8.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/dialogiset-toimintavat/dialogisuus-ammattilaisen-ja-perheen-valilla>. 9.6.2022.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta – näkökulmia kehittämissprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. 20.7.2022.

- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf. 20.7.2022.
- Unicef. 2022. Lapsen oikeuksien sopimus. <https://urly.fi/2LTA>. 7.9.2022.
- Vehkalahti, K. 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. <http://hdl.handle.net/10138/305021>. 9.6.2022.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.
- Vilka, H. 2021a. Näin onnistut opinnäytetyössä – Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Vilka, H. 2021b. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Vilponen, T. 2015. Katsomusten huomioiminen seksuaalikasvatuksessa. Seksuaalikasvatuksen tueksi. THL - Työpaperi 35/2015, 131–139. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-542-4> 29.8.2022.
- Väestöliitto. 2018. Miten puhua lapsille seksuaalisuudesta? <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/miten-puhua-lapsille-seksuaalisuudesta/>. 13.7.2022.
- Väestöliitto. 2019. Seksuaalisuuden portaat. <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/seksuaalisuuden-portaat/>. 13.7.2022.
- Väestöliitto. 2022a. Seksuaalikasvatus. <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaalikasvatus/>. 13.7.2022.
- Väestöliitto. 2022b. Lasten kehotunnekasvatus. <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/>. 13.7.2022.
- Väestöliitto. 2022c. Puheeksi ottamisen kortit – ohjaajan opas. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/01/119836b9-pok-opas-uusin.pdf>. 13.7.2022.
- Väestöliitto. 2022d. Step by step -malli. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2021/03/7dbd5b35-step-by-step-malli.pdf>. 13.7.2022.
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989.

Saatekirje Utran koulun henkilökunnalle

Opinnäytetyönä seksuaalikasvatusopas

HEI UTRAN KOULUN HENKILÖKUNTA!

Olemme kolmannen vuoden sosionomionomiopiskelijat Jenna ja Jenni Karelial ammattikorkeakoulusta. Aloitimme viime keväänä opinnäytetyön suunnittelun, ja nyt olemme päässeet etenemään toteutusvaiheeseen. Aiheenamme on alakouluikäisten lasten seksuaalikasvatus ja opinnäytetyömme tuotoksena tulee olemaan opas, jonka te saatte tueksenne toteuttaessanne seksuaalikasvatusta. Opinnäytetyömme tarkoituksena on edistää alakouluikäisten lasten seksuaalikasvatusta. Haluamme tukea seksuaalikasvatuksen toteutumista ja lasten seksuaalioikeuksia.

Aloitamme työstämään opasta kokoamalla yhteen teemoja seksuaalikasvatukseen liittyen. Jotta oppaasta tulisi teidän tarpeidenne mukainen, kutsumme teidät vastaamaan kyselyyn ja siten vaikuttamaan oppaan sisältöön. Kyselyyn vastataan nimeettömästi sekä kyselyn tulokset kerätään vain opinnäytetyötä varten. Kyselyn tulokset poistetaan opinnäytetyön valmistuttua. Linkki kyselyyn saapuu syksyn aikana Wilman kautta. Toivomme, että mahdollisimman moni teistä pystyisi vastaamaan kyselyyn.

Ystävällisin terveisin, Jenna Parviainen & Jenni Vanhakangas

Webropol -kartoituskysely Utran koulun henkilökunnalle

Kysely Utran koulun henkilökunnalle

Tervehdys!

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijat Jenna ja Jenni Karelian ammattikorkeakoulusta. Teemme toiminnallista opinnäytetyötä, jonka aiheena on alakouluikäisten lasten seksuaalikasvatus. Opinnäytetyömme tuotoksena tulee olemaan opas, jonka te saatte tueksenne toteuttaessanne seksuaalikasvatusta. Opinnäytetyömme tarkoituksena on edistää alakouluikäisten lasten seksuaalikasvatusta. Aikuisten tulee suojella lasta vääriltä tiedoilta, joihin lapsi voi törmätä internetissä ja sosiaalisessa mediassa. Lasten on tärkeää saada itselleen oikeaa tietoa seksuaalisuudesta, siksi haluamme tukea seksuaalikasvatuksen toteutumista sekä lasten seksuaalioikeuksia.

Aloitamme työstämään opasta kokoamalla yhteen teemoja seksuaalikasvatukseen liittyen. Jotta oppaasta tulisi teidän tarpeidenne mukainen, kutsumme teidät vastaamaan kyselyyn ja siten vaikuttamaan oppaan sisältöön. Oppaan teemat tulevat pohjautumaan kyselystä esiin nousseisiin tarpeisiin. Kyselyyn vastataan nimettömästi ja sen tulokset kerätään vain opinnäytetyötä varten. Kyselyn tulokset poistetaan opinnäytetyön valmistuttua.

Hämmennyksen välttämiseksi tiedotamme, että olemme jakaneet näitä teemoja osiin kyselyn rakenteen ja ajatusten herättämisen vuoksi. Kyselyssä esiintyneet otsikot ja teemat ovat kuitenkin todellisuudessa hyvin limittäin toistensa kanssa. Kysely liittyy 7-12 vuotiaiden lasten seksuaalikasvatukseen. Koska haluamme pitää kyselyn anonyyminä, niin emme ole lähteneet rajaamaan teemoja tarkan ikäryhmän mukaan. Älä siis vastaa kyselyyn ajatellen pelkästään omaa opetettavaa/ohjattavaa ryhmääsi.

Millä tavalla sinä lasten kanssa työskentelevä aikuinen koet nämä teemat, ja mitkä aiheet koet haastaviksi käsitellä lasten kanssa?

1. Oletko sinä...

- Opettaja
- Koulunkäynninohjaaja
- Muu oppilaiden kanssa työskentelevä

2. Koetko tarvitsevasi tukea seksuaalikasvatuksen toteuttamiseen ?

- Tarvitsen tukea paljon
- Tarvitsen tukea kohtalaisesti
- Tarvitsen tukea vähän
- En tarvitse tukea

Seksuaaliterveys**3. Murrosikään liittyvät muutokset**

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Todella tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

4. Kehoon tutustuminen

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

5. Sukupuolten moninaisuus eli kaikki sukupuolet

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

6. Lisääntyminen

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppoa käsitellä

7. Ehkäisy

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Todella tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

8. Muita seksuaaliterveyteen liittyviä teemoja?

Tunnetaidot**9. Itsensä ilmaisu**

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

10. Sosiaaliset suhteet

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

11. Seurustelu

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

12. Muita tunnetaitoihin liittyviä teemoja?

Turvataitokasvatus**13. Lapsen kehollinen koskemattomuus**

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

14. Suojaikärajan puheeksi ottaminen

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

15. Seksuaalinen ahdistelu sosiaalisessa mediassa

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

16. Seksuaalisesta väkivallasta puhuminen

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Todella tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

17. Pornosta puhuminen

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

18. Muita turvataitokasvatukseen liittyviä teemoja?

Seksuaalisuus**19. Seksuaalisuuden moninaisuus eli erilaiset seksuaalisuudet**

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

20. Itsetyydytys

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

21. Seksi

	1	2	3	4	5	
Ei tärkeää	☐	☐	☐	☐	☐	Erittäin tärkeää
Haasteellinen käsitellä	☐	☐	☐	☐	☐	Helppo käsitellä

22. Muita seksuaalisuuteen liittyviä teemoja?

23. Kuinka usein yhden lukuvuoden aikana käsittelet kyselyssä olleita teemoja työssäsi?

- Ei kertaakaan
- Kerran
- Muutamia kertoja
- Useasti

24. Miten monta kertaa lukuvuoden aikana oppitunnin teemana on seksuaalikasvatus?

- Ei kertaakaan
- Kerran
- Muutamia kertoja
- Useammin

25. Kuinka seksuaalikasvatus mielestäsi toteutuu tänä päivänä?

26. Millainen opas palvelisi sinua seksuaalikasvattajana parhaiten?

Palautekysely oppaasta

Alakouluikäisten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatus

Palautekysely oppaasta

Toiminnallisen opinnäytetyömme tuotoksena syntyi Tuen sua, Doris! -opas, joka käsittelee alakouluikäisten lasten seksuaali- ja turvataitokasvatusta. Oppaan tavoitteena on lisätä alakouluikäisten lasten kasvatuksessa mukana olevien aikuisten valmiuksia kohdata lapsi ja keskustella seksuaali- ja turvataitokasvatuksen teemoista. Oppaan tarkoitus on toimia työvälineenä näiden aiheiden käsittelyssä lasten ja nuorten kanssa. Opas koostuu teoriaosuudesta ja tarinaosuudesta, jotka yhdessä luovat aikuiselle työvälineen työskentelyn tueksi.

Toivomme saavamme oppaasta palautetta. Saatua palautetta hyödynnämme opinnäytetyömme arvioinnissa ja pohdinnassa. Tahtoisimme kuulla myös mahdollisista oppaan kehittämisideoista ja siitä, jäikö oppaasta puuttumaan jotakin.

Kiitämme sinua kiinnostuksesta opasta kohtaan. Palautteesi on meille erittäin tärkeää!

Terveisin Jenna & Jenni, sosionomiopiskelijat

1. Oletko ehtinyt tutustua oppaaseen ja sen sisältöön?

- En ole ehtinyt
- En ole, mutta olen kuullut oppaasta
- Olen nähnyt oppaan, mutta en ole vielä perehtynyt sisältöön
- Olen selannut oppaan läpi
- Olen lukenut oppaan läpi

2. Ajatteletko oppaan teoriaosuuksien tukevan sinua seksuaali- ja turvataitokasvatuksen teemojen käsittelyssä?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

3. Ajatteletko oppaan tarinoiden helpottavan seksuaali- ja turvataitokasvatuksen teemojen käsittelyä lasten kanssa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

4. Aiotko hyödyntää opasta omassa työssäsi?

- Kyllä
- Ehkä
- En osaa sanoa
- En

5. Jäikö oppaasta puuttumaan jotakin?

6. Arvosana oppaasta

1 5